

AHLAT AĞZI'NİN ALINTI SÖZ VARLIĞI ÜZERİNE ON THE BORROWING VOCABULARY OF AHLAT DIALECT

Öğretmen Servet ERTEKİNOĞLU

Toki Yahya Kemal Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi/İSTANBUL

Özet

Doğu Grubu Ağızlarından olan Ahlat Ağızı'nda Ermenice, Farsça, Arapça pek çok alıntı sözcük bulunmaktadır. Ayrıca Moğolca ve Rumca az da olsa alıntı sözcük vardır. Bu durum Ahlat'ın Anadolu'ya Türklerin giriş kapısı olması ve bir geçiş bölgesi üzerinde bulunmasıyla açıklanabilir.

Ermenice alıntı sözcüklerin ağırlıklı olarak tarımla ilgili olması ilgi çekicidir. Bu bize Türklerin yerleşik hayata geçmesinin uzun zaman aldığını, yerleşik hayata geçtikten sonra Türkçe sözcüklerin yanında tarımla ilgili bu alıntı sözcükleri benimsediklerini ve kullandıklarını gösterir.

Moğolcadan çok fazla sözcük alınmamakla beraber dünür yerine kullanılan *kuda* sözcüğü dikkat çeker. Yeni kuşaklar tarafından artık unutulmaya yüz tutmuş olsa da hâlâ yaygın bir kullanımı söz konusudur. Gölge anlamında kullanılan *dalda* sözcüğü için de aynı şeyleri söylemek yerinde bir tespit olur.

Arapça ve Farsça sözcüklerde ise söyleyişin Farsçaya daha yakın olduğu görülür. Yazı dilindeki 'merdiven' sözcüğünün aslına yakın bir söyleyişle 'nerdivan' biçiminde kullanımı buna güzel bir örnektir. Bunun yanında sözcüklerdeki değişime şu örnekleri verebiliriz: hayır > h̄er, keyif > k̄ef.

Diğer dillerden (İngilizce, Fransızca, Bulgarca vb.) alınma sözcükler ise Cumhuriyet sonrası dönemle birlikte ağızda yer edinmiştir. Eğitimin yaygınlaşması, yazılı ve görüntülü yayınlar aracılığıyla bu sözcükler geniş bir kullanım alanı bulmuştur.

Ahlat Ağızı'nın alıntı söz varlığı ilk defa bu makalede ele alınmış ve yine ilk defa bu sözcükler etimolojileriyle birlikte verilmiştir. Çalışmamızda bu alıntı sözcüklerin bir dökümü yapılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Ahlat Ağızı, Alıntı Sözcük, Söz Varlığı, Ermenice, Arapça, Farsça, Moğolca, Rumca

Abstract

The Ahlat Dialect, as it is one of the East Group dialects, plenty of words has been borrowed especially from Armenian, Persian and Arabic as well as Mongolian and Romaic as it is less in number. These conditions can be explained with Ahlat's being the entrance gate of Turks into Anatolia and its location which is situated on a transition region.

It is interesting that the words derivated from Armenian are about agriculture. It shows us that it takes a long time to settle down for Turkish people and they use these words about agriculture after they adopt a sedentary life.

In Arabic and Persian word utterance is seen to be closer to the Persian. The usage of 'nerdivan' for merdivan in written language is a good example. Besides this we can give these examples for the changes in words hayır > hêr, keyif > kêf.

Not many words are taken from Mongolian but the word 'kuda' which is used for 'dünür' stands out as an example of this derivation. Although it is almost forgotten by the new generation, it is still commonly used. It is the same for the word 'dalda' which is used for 'shadow'.

The words derivated from the other languages (English, French, Bulgarian, etc.) gained a place with the post republican period. These words found a wide range of use with the spread of education, printed and visual media.

The borrowing vocabulary of Ahlat dialect was mentioned in this article for the first time and those words were also presented including their etimologies. In this study of us, just a list of those borrowing words is going to be presented.

Key Words: Ahlat Dialect, Borrowings, Vocabulary, Armenian, Arabic, Persian, Mongolian, Greek

GİRİŞ

Ağızlar günlük hayatta kullanılan yöresel konuşma biçimleri oldukları gibi, standart yazı dilinde bulunmayan tarihî dil malzemesini de bünyelerinde taşırlar. Doğu Grubu Ağızlarından¹ olan Ahlat Ağzı'nda dilin bu yönünü rahatlıkla görebilmekteyiz.

Türkler Anadolu'ya geldiklerinde Ahlat dışındaki Van, Erciş, Malazgirt, Bargiri gibi bölgedeki şehirlerin hepsi Bizans İmparatorluğunun elindeydi. Tuğrul Bey 1054 yılında Ahlat üzerinden giderek kuşattığı Malazgirt'i alamamıştı. Ahlat, Alparslan devrinden itibaren (1063) Anadolu'ya yapılan akın ve fetih hareketlerinde bir üs olarak kullanıldı. Selçukluların büyük emirlerinden Afşin Bey Ahlat'tan Anadolu içlerine akınlar düzenlemiş, Alparslan da 1071'de Ahlat üzerinden Malazgirt'e giderek burayı kolayca fethetmişti.²

En parlak dönemini 1100 ile 1207 tarihleri arasında Ahlat-Şahlar döneminde yaşayan Ahlat, önce Cemaleddin Harzemşah'ın, ardından da 1231 ile 1258 tarihleri arasında dört kez Moğolların istila ve yağmasına uğrayarak bir daha o eski parlak günlerine dönememiştir.

Daha sonra sırasıyla Akkoyunlu, Safevî ve Osmanlı hâkimiyetine giren Ahlat 16. yüzyıldan sonra Van eyalet merkezinin Adilcevaz sancağının bir kazası olmuştur. Tanzimattan sonra ise Van eyaletinin Van sancağına, II. Abdülhâmit zamanında ise Bitlis vilâyetine bağlanmıştır.³

Ahlat Ağzı'nın Alıntı Söz Varlığı

Ahlat Ağzı'nın alıntı söz varlığı ilk defa bu makalede ele alınmış ve yine ilk defa bu sözcükler etimolojileriyle birlikte verilmiştir. Makalemizde yazı dilinde bulunmayan veya yazı dilinden farklı telaffuz edilen Ermenice, Arapça, Farsça, Rumca gibi dillerden alıntı sözcüklere yer verilecektir. Dikkati çeken en önemli nokta Doğu Anadolu Ağızlarının tamamında ve diğer Anadolu Ağızlarında da görülen Ermenice sözcüklerin çokluğudur. Özellikle tarım ve taş ustalığı ile ilgili sözcük sayısı oldukça fazladır. Bunun nedeni bu bölgede -Ermeniye bölgesi⁴ - Ermeni nüfusun fazla olmasıdır. 16. yüzyılda Amasya Antlaşmasından bir yıl sonra yapılan tahrir'de şehrin nüfusunun askerler, diğer vazifeliler ve din adamları dışında 1600 kişi olduğu tahmin edilmektedir. Vergi veren müslümanların sayısı ise 128'dir. Ancak 19. Yüzyıla

¹ Leyla Karahan, *Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2011, s.1

² Faruk Sümer, *Ahlat*, İslâm Ansiklopedisi, 1989, Cilt 2, s. 20.

³ a.g.m., s. 21-22.

⁴ Rahmi Tekin, *Ahlat Tarihi*, OSAV yayınları, İstanbul 2000, s.27.

gelindiğinde Ahlat şehir merkezinde 6400 kişi Müslüman-Türk, 320 kişi Ermenidir.⁵ Moğolca sözcükler ise bölgeyi istila eden Moğollardan kalmıştır ve sayıları çok azdır. Sözcükler verilirken 2010-2012 yılları arasında Ahlat'tan yaptığım derlemelerdeki cümleleri de örnek olarak verdim. Böylece sözcüklerin anlamlarının daha iyi anlaşılacağını düşündük. Ayrıca ilçemizde kullanılan ancak metinlerde geçmeyen sözcüklere ise orada doğup büyüyen ve o sözcükleri kullanan biri olarak örnek cümleleri kendim verdim sonunda 'SE' şeklinde belirttim.

ERMENİCE SÖZCÜKLER

Bu sözcükleri ele alırken Robert Dankoff'un Armenian Loanwords in Turkish adlı eseri göz önünde bulundurulmuş, bu eserde yer almayan sözcüklere yer verilmemiştir.

ander hırço a. Köpeğe verilen bir isim: *ander hırço koyun itidir sözde* IV-186 [*ander hırço* < Erm. *tēr* 'sâhip, efendi' ~ *antēr* 'sahipsiz; zavallı, sefil' Dankoff 1995: 141/706; Bläsing 1992: 27/9 ve Erm. *h̄ray* 'zayıf, sıksa, çelimsiz' Dankoff 1995: 178/E83; DS *ander* I-3 259a 'pis, iğrenç, hantal, kötü, uğursuz, çirkin, miskin, tembel', TTS Ø, TürS Ø; *hırço* DS *hura* I 2367a-b 'cılız, çelimsiz, sıksa'. Yalnız Yusufeli/Artvin'de *hırço*, TTS Ø, TürS Ø. Bkz. RİA *ander* 'uğursuz, sahipsiz, metruk' Günay 2003: 310.]

agoz a. Sıra, tarla sürülürken veya ekilirken oluşan iz, çizgi: *agoz agoz ekirdik, bu agozun torpağı öbürsüne tökilmirdi* VII-69 [*agoz* < Erm. *akos* 'sabanın açtığı iz' Dankoff 1995: 17/9; Bläsing 1992: 27/8; DS *akos* (*akoz*) 159a 'saban, pulluk veya traktörün toprakta açtığı iz, çizgi', TTS Ø, TürS Ø. Bkz. KİA *akoz* 'saban izi' Ercilasun 2002: 372.]

barzon a. Süt, peynir süzmek için kullanılan ince bezden yapılan süzgeç: *barzoni bulamayınca südi süzemedim* SE [*barzon* < Erm. *parz* 'saf, temiz' ~ dial. *parzōn* 'süt süzmeye yarayan kese' Dankoff 1995: 125/611; DS *barzon* 536a 'süt, ayran, peynir süzmek için ince bezden yapılan kâğıt külâh şeklindeki süzgeç', TTS Ø, TürS Ø.]

belek a. Alacalı, karışık renkli: *dağdağan yapam yulduzi belek* IV-201 [*belek* < Erm. *balak* 'alacalı, siya beyaz veya siyah kırmızı karışık renkli' Dankoff 1995: 24/42; DS *belek* II 609a, TTS Ø, TürS'de bu sözcük vardır; ancak Anadolu ağızlarında da kullanılan farklı bir manadadır: *belek* 299a 'kundak, çocuk bezi; beşiğe konulan yatak'. Bkz. MİA *belek* 'alacalı, siyah beyaz karışık renkli' Gülseren 2000: 389a.]

biğèri a. Soba bacası: *biğèri nedir biğèri çekmir paca çekmir* IV-49, 50 [*biğèri* < Erm. *p̄herik* 'ocak' Dankoff 1995: 127/625; DS 782a-b *buharı* 'baca', *biğèri* (Erciş-Van), *bihri* (Ahlat-Bitlis), *bıhri* (Bitlis), TTS Ø, TürS Ø. Derleme sözlüğündeki söyleyiş Bitlis ağzına yakınken, bizim tespitimiz Erciş ağzına yakınlığını göstermektedir.]

bocug a. Kuyruk sokumu: *düşünce bocugi incinmiş* SE [*bocuk* < Erm. *poç/poç'ik* 'kuyruk' Dankoff 1995: 128/629; Bläsing 1992: 29/14; DS 715b-716a *bocck* 'keçi kuyruğu; kuyruk sokumu', TTS 3199 *pöç* 'kuyruk sokumu; omaca, kalça kemiklerinin birleştiği yer', TürS Ø.]

cırbit a. Çapak: *gèt hemen üzün yıha gözlerin hep cırbit dolup* SE [*cırbit* < Erm. *çipr* 'gözü çapaklı' Dankoff 1995: 98/458; Bläsing 1992: 32/23; DS 984a-b *cirbit* 'çapak', TTS Ø, TürS Ø.]

cirt a. Kümes hayvanlarının dışkısı: *puna giremedim her yan cirt olup* SE [*cirt* < Erm. *cirt* 'kuş gübresi, böcek' Dankoff 1995: 71/300; DS 937a *cirt* II 'kümes hayvanları ve kuş gübresi', TTS Ø, TürS Ø.]

cil a. Toprakten yeni çıkan bitki: *tağıldıh kadının yanında kaldıh, orda soğan cili yirik sadece* II-169 [*cil* < Erm. *cil* 'filizlenmek, filiz, tomurcuk' Dankoff 1995: 70/297; DS 1212b *çil* 'toprakten yeni çıkan bitki, ekin', TTS Ø, TürS Ø. Bkz. EYA *cil* 'semerlerin içine konulan dayanıklı kuru otlar; tohumun yeşertisi' Sağır 1995: 411b.]

⁵ a.g.e., s. 128.

- cillen-** (nsz) Filizlenmek: *soğannar cillenip bahıpsan mi* SE [cillen- < *cil+len-; krş. Erm. *cil* 'filiz' Dankoff 1995: 70/297 ve Tü. +len-. Ayrıca bkz. Menz 2009: 91; DS 1219a-b *çillenmek* 'çimlenmek, yeşermek', TTS Ø, TürS 548a *çillenmek* 'bitki köklerinde kılı andıran uzantılar çıkmak'.]
- coban** a. Kalın ip, halat: *olmasın eyağa atın cobani sola* XII-273 [coban < Erm. *çuan/çopan* 'halat' Dankoff 1995: 122/597; DS 837b *caban* (Van, Kars), *cavan* (Kars), *cavana* (Burdur) 'kalın halat, urgan'; 4471b *cavan* (Ağrı) 'yükü arabaya bağlamakta kullanılan kalınca ip', TTS Ø, TürS Ø.]
- cuca** a. Civciv: *cucalara den ver* SE [cuca < Erm. *çut* 'tavuk' Dankoff 1995: 185/E137; Dankoff'a göre iki dilde de yer alan, alıntı yeri kesin olmayan kelimeler. Bazı durumlar ortak bir kaynaktan bağımsız olarak alıntılanmış olmasından dolayı, diğerleri paralel yansımali gelişimden kaynaklı olabilir; Bläsing 1992: 22/1; DS 1021b-1022a-b *cüçük I* 'kümes hayvanlarının yavrusu, civciv'; 4476b *cüce* (Van) 'civciv', TTS 780 *cüçük* 'civciv, kuş yavrusu', TürS 473b *cüçük* 'kümes hayvanlarının yavrusu, civciv; kuş yavrusu'.]
- çabuğ çal-** bf. Alkışlamak: *çabuğ çalmağdan ellerim kırıldı* SE [çabuk çal- < Erm. *cap'* 'alkış' Dankoff 1995: 70/293; Bläsing 1995: 34/5 ve Tü. çal-; DS 954b *cibicik çalmak* 'alkışlamak, el çırpma'; 1143b *çepik* (III) 'alkış, el çırpma', TTS Ø, TürS Ø.]
- çav** a. Örülerek ip gibi de kullanılabilen yumuşak bir çeşit ot: *beşer bağ bağladığımız zaman giderdik onnari çav götürürdük* III-203 [çav < Erm. *cov* 'yaprak'; (dial.) 'ot ipi' Dankoff 1995: 130/640; DS 1093b (Erciş-Van) *çav* 'ottan örülmüş urgan', TTS Ø, TürS Ø.]
- çingır** a. Eski bez, paçavra, çaput: *bi şey yoğdı, bi ğat yatağ. yorğan da çingır, yunnar görünir* I-40 [çingır < ET *çnt'r* 'bez, paçavra' Dankoff 1995: 185/E133; Dankoff'a göre her iki dilde de bulunan ortak kelimelerdendir; DS 919b *cında* (Iğdır), *cındır* (Erciş-Van) 'eski bez, paçavra', TTS Ø, TürS Ø.]
- çincil** a. Çocuk salıncağı: *geynenam çincil yapardı uşağı üğürürdi* I-92 [çincil < Erm. *çinci* 'çocuk salıncağı' Dankoff 1995: 97/457; DS 1226a *çincil* (Ahlat, Urfa) 'çocuk salıncağı', TTS Ø, TürS Ø.]
- çirk** a. Yünün küçük parçaları: *yunun üstünü alırdı çorap ederdik altına çirk diyerdik* V-19; *altda kalana çirk diyerdik* V-20 [çirk < Erm. *çenç* 'kalıntı; köpük' Dankoff 1995: 97/452; DS 873a *cece* (Iğdır, Kayseri), *cecara* (Kars), *cenç* (Artvin, Bayburt, Ahlat) 'kalıntı, bir şeyi eritip süzdükten sonra kalan tortu; arı peteklerinin eritilerek mumu alındıktan sonra kalan tortu', TTS Ø, TürS Ø.]
- çorti** a. Lahana turşusu, döğme ve kırmızı etle yapılan ve genelde tandırda pişirilen yemek: *sen ğahmazdan çortimizi ısidir* IV-157 [çorti < Erm. + *t't'u* 'turşu': *ç'ort't'u* Dankoff 1995: 121/594; DS 1273a *çortu* (Ahlat, Zonguldak, Erzurum, Van, Diyarbakır, Muş) 'turşu', *çortu aşu* [çortdi] (Erciş-Van) 'lahana turşusu ve buğdayla yapılan çorba', TTS Ø, TürS Ø.]
- dél** a. Dişi köpek: *soğahlar dolup dellernen bi* SE [dél < Erm. *del* 'dişi köpek' < Krd. *deil* Dankoff 1995: 41/130; Bläsing 2000: 33/1'e göre Kürtçe *dél* ~ *del* bzw. *dëlik*; DS *del* (Ahlat-Bitlis), *dëlik* (Erciş-Van) 'dişi köpek', TTS Ø, TürS Ø.]
- dığa** a. Çok yaramaz çocuklara kızıldığında söylenen bir söz: *o dığayı bulursam mennen çekeceği var* SE [dığa < Erm. *tlay* 'çocuk' Dankoff 1995: 142/710; DS 3910a *tığa* (Konya) 'yaşından küçük duran beş, altı yaşındaki erkek sığır', TTS Ø, TürS Ø.]
- dınaz ét-** bf. Alay etmek, eğlenmek: *ağız yaslamah he dınaz edir ağzını yaslır* V-84, 85 [dınaz et- < Erm. *dnaz* 'şaka etmek' Dankoff 1995: 142/714; Bläsing 1992: 36/31 ve Tü. et-; Ayrıca bkz. Menz 2009: 91; DS 1462a *dınaz* (Bitlis, Adana) 'şaka'; *dınaz* (Çankırı, Gümüşhane, Artvin,

- Erzurum, Bitlis, Kayseri, Konya), *denaz* (Rize, Artvin), *dınaza* (Kırşehir, Kayseri) 'alay, eğlenme, taklit'; *dınaz etmek* (Erzurum) 'alay etmek', TTS Ø, TürS Ø.]
- dırcıhla-** (*nsz*) Hayvan yavruları neşeyle sıçrayıp oynayarak tekme atmak: *bızaolar dışari çıhar çıhmar dırcıhlirdi* SE [*dırcık* < Erm. *trçık* 'hoplama, sıçrama, hayvanların sıçrayıp oynaması' Dankoff 1995: 143/722; Ayrıca bkz. Menz 2009: 91. DS 1468a *dırcık* (Trabzon, Gümüşhane, Kars, Van, Erzurum, Ahlat), *dırcık* (Van), *dırççık* (Erciş), *dırcık* (Artvin) 'çifte, tekme'; 1551b-1552a *dırçıklemek* (Kars, Erzurum), *dırçıklanmak* (Tokat), *dırcihlemek* (Kars), *dırciklemek* (Artvin), *dırçiyhlemek* (Kars), TTS Ø, TürS Ø.]
- doduk** a. El, avuç: *üzün duvah doduğun hına görmiye* IV-275 [*doduk* < Erm. *t'at/t'at'ik* 'avuç içi; ayak tabanı' Dankoff 1995: 44/149; DS 1534b *dodik* (Malatya) 'çocuk ayağı'; *dodik* (Bayburt, Malatya), *doduk* (Bayburt) 'kesilmiş koyun, keçi ayağı'; *dodik* (Artvin) 'çocuk eli', TTS Ø, TürS Ø.]
- gap, gap** a. İp: *boynumda hemayıl gabi* IV-6 [*gab* < Erm. *gab/kap* 'bağ, bağlantı' Dankoff 1995: 75/328; Bläsing 1992: 39/38; DS 1881b *gab* (Erzincan, Erciş-Van), *gap* (Ahlat- Bitlis) 'ip', TTS Ø, TürS Ø.]
- gaban** a. Geçit: *hersong gabani gece geçiyor* III-267 [*gaban* < Erm. *kapan* 'yokuş, geçit' Dankoff 1995: 75/330; DS 1884a *gaban* (Trabzon, Giresun, Denizli, Erzincan, Van, Malatya, Gümüşhane) 'yokuş'; *gaban* (Ahlat-Bitlis), *geben* (Malatya) 'dağların ve kayaların yarılmasıyla meydana gelen geçit, yol', TTS Ø, TürS Ø.]
- gabar** a. Demet yapan adam: *zive, uruk, gabar bunnar hep ermenicedir* XII-40 [*gabar* < Erm. *kaprar* 'deste bağlayan çiftçi' Dankoff 1995: 75/329; DS 1884a *gabar* (Elazığ) 'demet yapan adam', TTS Ø, TürS Ø.]
- gacık, geçig** a. Keçi yününden yapılan, rengarenk boyanarak öküzlerin boynuzuna asılan uzun püsküllü süs: *bële nakışla işlelerdi gacık yapallardi* IV-203 [*gacık* < Erm. *kcik* 'yün yumağı' Dankoff 1995: 78/353; DS Ø, TTS Ø, TürS Ø.]
- gam, gam** a. Döven: *gama iki tane öküz gamın üstünde* IV-33, 34; *ekin bitdikden sora oni harmana tökellerdi tekrar gamnan* IV-229 [*gam* < Erm. *kamn* 'harman döveni' Dankoff 1995: 73/321; DS 1905a *gam* (Erciş-Van) 'döven', TTS 1629 *gem* 'tarım aygıtlarından döğen', TürS Ø.]
- ganderek** a. Sabanı boyunduruğa bağlayan ağaç: *ganderekler vardı o ganderekleri o lorhnan bağılardı* III-310-11 [*ganderek* < Erm. *kandriw* 'geniş tahta halka' Dankoff 1995: 74/327; DS 1910b *gandiréf* (Erciş-Van), *gandırif* (Erzincan) 'sabanı boyunduruğa bağlayan ağaç', TTS Ø, TürS Ø.]
- gej** a. Sersem, uyuşuk: *güneş vurunca gej gibi oldum* SE [*gej* < Erm. *gij* 'cılgın, deliye dönmüş' Dankoff 1995: 35/99; DS 1971a *gej* (Bitlis) 'beynin uyuşuk hâli'; 4509b *gec* (Van) 'sersem', TTS Ø, TürS Ø.]
- gıjla-** (*-i*) İsrirmek: *anama diyem ele bi melmeketi dolandi dedi erkizan gızı menin barmağımı gıjlayıp* X-38 [*gıjla-* < **gij+la-*; krş. Erm. *kiç* 'ısırk' Dankoff 1995: 77/347; Bläsing 1992: 47/53; ayrıca bkz. Menz: 2009: 91. DS Ø; krş. DS 2030b *gıç* (Ahlat-Bitlis), *gıç* (Erciş-Van), *gıd* (Erzincan) 'bir ısırmada dişle koparılan parça, lokma'; 2073b *gıç etmek* (Kars) 'hafifçe ısırmak (çocuk dilinde)'; 2087a *giz etmek* (Hatay) 'dişlemek, ısırmak', TTS Ø, TürS Ø.]
- gındık** a. Küçük, az, biraz: *man bi gındık ekmeğ biraşuplar* SE [*gındık* < Erm. *k'rt'ik* 'biraz; sabun artığı' Dankoff 1995: 158/804; DS 2045b *gımicık* (Afyon, Isparta, Konya), *gımicık* (Denizli), *gındık* (Erciş-Van), *gıtmık* (Isparta) 'küçük, az, azıcık'; 2839b *kırtık* 'pek az, azıcık, bir parça', TTS Ø, TürS Ø.]
- gobbal** a. Baston: *çoğ güzel bi gobballı vardı* SE ; *gobballı alırsam elime eyi zoppa çekerem san* SE [*gobbal* < Erm. *kopal* ~ *kompal* 'sopa' Dankoff 1995: 82/378; DS 2921a *kopal* (Rize) 'tokmak', *kopal* (Bitlis) 'baston'; 2922b *koppal* (Bitlis) 'baston', TTS Ø, TürS Ø.]

- goj a.** Üzerinde ot, çalı, çırpı ya da et doğranan kalın kütük: *o eti getir gojda bi dögek* SE [goj < Erm. koç 'kütük' Dankoff 1995: 81/367; Bläsing 1992: 47/54; DS 2090b goç (Erzincan, Ahlat-Bitlis), goc (Kırşehir, Erzincan) 'üzerinde satırla et dövmeye yarayan kütük', TTS Ø, TürS Ø.]
- gop a.** Kağının önündeki tahta: *öküz olup gopa mi sıcaçaşsan gop arabanın öküzün koşulduğu yerin arha tarafına gop denir* IV-39 [gop < Erm. kob/kop 'kağının önünde ve arkasında bulunan iki uzun tahta' Dankoff 1995: 79/357; DS 2102b-2103a gop 'kağının iki oku arasını sabit tutmaya yarayan iki paralel tahta'; 2156b göp 'kağının arkasındaki tahta, kağının önündeki tahta, kağının ön ve arka tarafındaki tahta', TTS Ø, TürS Ø.]
- gumburuk a.** Yumruk: *ële ağzan bi gumburuk çalam görürsen* SE [gumburuk < Erm. gomb 'yumruk' Dankoff 1995: 37/110; DS Ø; krş. DS 2194b gumbuz (Samsun, Trabzon, Gümüşhane) 'yumruk', gumruk, gumsuk, gümpük (Ahlat-Bitlis) 'yumruk', TTS Ø, TürS Ø.]
- gurug ol- bf.** Üşütmek, sesi kısılmak: *gurug olan uşahlari, sanciliyan çocuqlari uşahlari getiresiz o daşın üsdüine biraşasız* X-81 [gurug ol- < Erm. gari/garik 'arpacık, göz hastalığı' Dankoff 1995: 34/92 ~ Far. gaur 'şiddetli ağrı' Steingass 2005: 898a ve Tü. ol-; Ayrıca bkz. Menz 2009: 91; DS Ø; krş. DS 4537b karık (Kars) 'kara bakmakla oluşan göz hastalığı', TTS Ø, TürS Ø.]
- harol a.** Buğdayı düzgün bir çizgi üzerine ekmeye yarayan, arkasında iki uzun tahtası olan saban: *majgalci tutuyor haroli tutir* III-164 [harol < Erm. arör, (dial.) harör 'pulluk' Dankoff 1995: 23/35; DS 2293b harol (Ahlat-Bitlis), TTS Ø, TürS Ø.]
- heççik a.** Çelimsiz kız: *o heççik kızi gördün mi* [heççik < Erm. atic, atcik, aħç'ik 'kız' Dankoff 1995: 19/14; DS Ø; krş. DS 2252a hahciyh, haħciħ, haħcik (Bayburt, Kars) 'Ermeni ya da Rus kıızı'; haħcik (Bayburt, Kars) 'hoppa kıızı', TTS Ø, TürS Ø.]
- hedik a.** Haşlanmış buğday: *biz şimdi buğdayi geynedirik hedik olir hedikden sora da biz yarma diyerik* V-63 [hedik < Erm. hat/hatik 'hububat' Dankoff 1995: 89/415; DS 2327a hedik 'haşlanmış, buğday, mısır, bulgur, nohut vb. şeyler', TTS 1908 hedik aşu 'aşure çorbası', TürS 1079a hedik 'kaynatılmış buğday, mısır, bulgur vb. şeyler'. Ayrıca bkz. hadik Bläsing 1992: 51/65]
- heneg et- bf.** Şaka yapmak: *çoh heneg ederdik эле heneg ederdik hem de ne biçim heneg ederdik* V-146 [heneg et- < Erm. heng(n)/hanak 'gülme, alay' Dankoff 1995: 91/427 ve Tü. et-; Ayrıca bkz. Menz 2009: 91. DS 2272b hanek etmek (Erzincan, Urfa, Diyarbakır, G.Antep) 'konuşmak, şakalaşmak', TTS Ø, TürS Ø.]
- heşil a.** Soğuk suya un katılarak kaynatılıp pişirilen ve üzerine süt veya yağ dökülerek yenen bir sabah yemeği: *heşil tasi kimi geynir gubarir* IV-145 [heşil < Erm. haşil Dankoff 1995: 59/229; Bläsing 1992: 79/142; Tietze 2009: 270a'ya göre Ar. haşin 'nişasta' kelimesinden; DS Ø; krş. DS 2302a-b haşıl (Denizli, Amasya, Ordu, Van, Erzurum) 'buğday, mısır ya da darı unundan yapılan bir çeşit yemek'; haşil (Erzurum) 'unu suda pişirdikten sonra üzerine peynir ve yağ konularak yapılan yemek', TTS 1902-3 haşıl 'dokumacıların iplikleri çirişlemek için unu haşlayarak yaptıkları bulamaç', TürS 1057a haşıl 'dokumacılıkta kullanılan unlu veya çirişli sıvı'.]
- hırnıg a.** Sümük: *hırnıgi aħar bulgura* XII-70 [hırnıg < Erm. hlik 'sümük' Dankoff 1995: 63/251; DS 2365b hırnık (Bitlis, Elazığ, Malatya) 'sümük', TTS Ø, TürS Ø.]
- hodaħ a.** Hizmetkâr: *dedem hodağa demiş ki hızmekere hodaħ diyillermiş* IX-41 [hodaħ < Erm. hōtağ 'çoban' < hōt 'sürü' ~ hōtaħ 'koyun çobanı, sığır çobanı' Dankoff 1995: 93/437; DS 2391a-b hodak (Gümüşhane, Ahlat-Bitlis, Erzurum, Kars, Artvin, Ağrı) 'çiftçi yamağı, erkek hizmetçi', TTS Ø, TürS Ø.]

- hop** a. Sabanın ucundaki sivri demir: *geçirillerdi kalın bi şe onnan sora hop geçirillerdi* V-249 [*hop* < Erm. *hop* 'saban demiri' Dankoff 1995: 69/284; Bläsing 1992: 86/156; DS 2404a *hop* (Van, Artvin, Kars, Sivas) 'saban demiri', TTS Ø, TürS Ø.]
- horuq** a. Kağnıyı çekemeyen öküzlere yardım için bağlanan yeni bir çift öküz: *ilkin koşana ne diyiller bülminem onnan sora da horuq dörd öküznen yapallardi* V-256 [*horuk* < Erm. *hori*, *horik* 'önde giden bir çift öküz' Dankoff 1995: 93/436; DS 2414b *horuk* (Ahlat-Bitlis), TTS Ø, TürS Ø.]
- horum** a. Biçildikten sonra yuvarlak deste haline dönüştürülmüş ot: *onnar oni dırmıhnan horum edellerdi* III-201 [*horum* < Erm. *horom* 'demet veya balya' Dankoff 1995: 67/278; DS 2414b-2415b *horum* 'biçildikten sonra balya ya da deste haline konulmuş ot', TTS Ø, TürS Ø.]
- keran** a. Kalın tavan direği, iri ağaç: *taoladaki keran yerinnen kayıp* SE [*keran* < Erm. *geran* 'kiriş, kolon' Dankoff 1995: 34/95; Bläsing 1992: 55/72; DS 2752a *keran*, TTS Ø, TürS Ø.]
- kert** a. Bayat(ekmek): *işde diyir gidirik hama bi biz degilik yani, kapi arvat çihir bêle bi kert bu gede bi ekmek atir bizim torbaya biz geçirik bi tene daha gelir* II-183 [*kert* < Erm. *k'art'u* 'eski, bayat' Dankoff 1995: 155/ 784; DS 2758a *kerti* 'bayat (ekmek, et için), TTS Ø, TürS 1394b *kerti* 'kerte, bayat (ekmek, et).]
- kındırak** a. Hamur açmaya yarayan merdane: *gêt tendir evinnen kındırağı getir* SE [*kındırak* < Erm. *grtnak* 'oklava, merdane' Dankoff 1995: 40/123; DS 2810a *kındırak* (Erciş, Ahlat) 'hamur açmakta kullanılan merdane', TTS Ø, TürS Ø.]
- kırola-** (-i) Yuvarlamak: *küfte yapardıh kıroliyacayıh küfteye kıroliyacayıh he yuvarlamah diyiller* V-38 [*kırola-* < Erm. *glor/gldorel* 'yuvarlak' Dankoff 1995: 36/102; ayrıca bkz. Menz 2009: 91. DS 2797a *kırolamak* (Ahlat-Bitlis) 'yuvarlamak, yuvarlaya yuvarlaya götürmek', TTS Ø, TürS Ø.]
- koluk** a. Kulübe: *yoh koluk yapmazdıh* III-183 [*koluk* < Erm. *hul*, *hiwl* 'dağlarda yapılan kulübe' Dankoff 1995: 68/281; DS 2913a *koluk* (Erciş-Van, Ahlat-Bitlis) 'kulübe', TTS Ø, TürS Ø.]
- kom** a. Ağıl, küçükbaş hayvan ağılı: *komlara yani oralara döldirdilar* II-257 [*kom* < Erm. *gom* 'ahır, ağıl' Dankoff 1995: 37-109; Bläsing 1995: 87/43; DS 2914a *kom* 'ağıl, davar ahır', TTS Ø, TürS 1466a *kom* 'ağıl, davar ağılı'.]
- kort** a. Sürülmemiş tarla: *böyüg bir kort sürürdim* VII-43 [*kort* < Erm. *kord* 'ekilmemiş, nadasa bırakılmış' Dankoff 1995: 85/388; DS 2928b *kort* (Kars, Ahlat-Bitlis) 'hiç sürülmemiş ya da yıllarca işlenmemiş topraktan yeni açılan tarla', TTS Ø, TürS Ø.]
- kortuk** a. Çukur: *onun tüolerini yığallardi top edellerdi yerde iki tene kortuk* V-138 [*kortuk* < Erm. *kord/k'ort'ik* 'ekilmemiş toprak; oyuk, delik, çukur' Dankoff 1995: 85/388; Bläsing 1995: 68/32; DS 2929a *kortuk* (Erzincan, Van, Elazığ), *kortik* (Elazığ) 'çukur', TTS Ø, TürS Ø.]
- korzivel** a. Kağnının kollarının birleştiği kısımdaki çıkıntılı çivi; saban okunun ucuna takılan ağaç parçası: *hem atdi korzivel ulaşdırın var sami* XII-279 [*korzivel* < Erm. *garcavar* 'pulluğun önündeki ekli parça' Dankoff 1995: 38/113; DS *korzevil* (Erzincan, Elazığ) 'kara sabanda oku boyunduruğa bağlayan parça', TTS Ø, TürS Ø.]
- kotan** a. Dört öküzün çektiği pulluk, büyük saban: *horuk yani dört öküz yahut alti öküzle bi kotan çekellerdi, biz öküzün boynuna binedik* II-36 [*kotan* < Erm. *gut'ay* 'geniş pulluk' Dankoff 1995: 38/116; DS 2982b *köten* (Çanakkale, Bursa, Hatay, Adana), *kotan* (Erzincan, Ağrı, Van, Ahlat-Bitlis, İstanbul, Bayburt) 'pulluk, büyük saban', TTS Ø, TürS Ø.]
- köçürgen** a. Herhangi bir şeyi, olayı insanlara duyuran kişi, çağırmaç, tellal: *o köçürgen giderdi* III-68 [*köçürgen* < *koçurgan* < Erm. *koç* "çağırmaç, davet etmek", *koc'un* "ziyafet", *koc'nakan* "misafir; ev sahibi" ; dial. (Bitlis, Muş) *koç'nkan* "düğün ulağı, düğün okuyucusu" Dankoff 1990: 22; Dankoff 1995: 82/377]

- kuruk** a. Sıpa: *kuruk anasınınan hęc ayrılmir* SE [kuruk < Erm. k'urak 'sıpa' < Phl. kurrak > Far. kūrā Dankoff 1995: 158/801. Ayrıca Dankoff, Eski Türkçede (11. yy) sıpayı çağırarak için *kurı kurı, kurih kurih* şeklinde bir ifadenin olduğundan bahseder; bkz. DLT *karı kurı, kurı kurı, kurrih kurrih* 'tay kısrağın gerisinde kaldığında bu sesle çağrılır.'; DS 3012b *kuruk* (Erzurum, Ahlat-Bitlis, Bursa, Sivas) 'eşek yavrusu, sıpa', TTS Ø, TürS Ø.]
- künt** a. Hamur yuvarlağı: *hamur ederdik künt yapardıh, oni kındırak ederdik* SE [künt < Erm. gund 'top' Dankoff 1995: 39/119; Dankoff, Ermeniceye Farsçadan geçtiğini belirtir ancak hangi sözcük olduğunu belirtmez. DS 3040a-b *künt* 'hamur ya da çamur topağı', TTS Ø, TürS Ø.]
- lak** a. Yemek artığı, hayvanlara yedirilmek üzere suda ıslatılan ekmek: *her sabah köpeklere lak verirdi* SE [lak < Erm. lak 'köpeklere verilen lapa' Dankoff 1995: 53/194; DS 3060b *lak* (Erciş-Van, Ahlat-Bitlis) 'köpeğe yedirilmek için suda ıslatılmış ekmek kırıntısı, sofraya artığı', TTS Ø, TürS Ø.]
- last** a. Bükülüp bağ hâline getirilmeyi bekleyen biçilmiş ot dizisi: *terk eder posti lasti evine gider* XII-238 [last < Erm. las 'biçilmiş hububat dizisi' Dankoff 1995: 177/E67; DS 3067b ve 3068a *las* (Kars, Erzurum, Erzincan), *lars* (Bitlis), *last* (Ahlat) 'biçilmiş otlardan yapılmış ot dizisi', TTS Ø, TürS Ø.]
- leçek** a. Tülbent, başörtüsü: *ne güzel yahışıp o leçek başan* SE [leçek < Erm. laç'ak 'peçe, örtü' > Far. laçak Dankoff 1995: 162/C1; Dankoff'a göre esas kökeni Ermenice olan ama birincil kökeni başka bir dil olan Türkçe kelimelerden. DS 3070b *leçek* (Artvin, Gümüşhane, Kütahya, Erzurum, Elazığ, Sivas, Ahlat, Diyarbakır) 'tülbent, başörtüsü', TTS 2787 *lecek* (leçek) 'üç köşeli kadın başörtüsü', TürS 1580a *leçek* 'başörtüsü, yün atkı'.]
- lehle-** (nsz) Köpek hızlı hızlı solumak: *ne it kimi lehliksen* SE [lehle- < Erm. lah tal 'yorulmak, bitkinleşmek' Dankoff 1995: 176/E64; Bläsing 1992: 56/78; DS 3071b *lehlemek* (Artvin, Bayburt, Kars, Erzurum, Ağrı, Van), *lahlamak* (Ahlat), *lehlamak* (Artvin) 'yorgunluktan solumak', TTS Ø, TürS Ø.]
- leplik** a. Çizilen karelerin içine atılan ve ayakla ittirilen küçük, yassı ve düz bir taşla oynanan çocuk oyunu, seksek; bu oyunu oynarken kullanılan düz, yassı taş: *çocukken leplik oynardıh* SE [leplik < Erm. lep' 'altı düz yuvarlak taş' Dankoff 1995: 54/201. DS 3074b *lepik* (Bilecik, Kırşehir, Sivas), *lepbik* (Van), *leppik* (Erzurum) 'çocukların oyunda kullandıkları düz, yuvarlak ve yassı taş', TTS Ø, TürS Ø.]
- lil** a. Selin, akarsuyun getirip yığıldığı ince çamur: *çocuhen selaoda lilnen oyun oynardıh* SE [lil < Erm. liç 'gölcük' Dankoff 1995: 54/202. DS 3080a *lil* (Iğdır, Ahlat) 'akarsuyun getirip yığıldığı çamur, kum', TTS Ø, TürS Ø.]
- loğ** a. Toprak damların su geçirmesi önlemek için toprağı bastırarak sertleştirmeye yarayan ortası delik, yuvarlak ağır taş, taş silindir: *adi loğ o loğnan da gızlar ifah güjleri yetmir babalari evde yoh o loğnan da* V-5 [loğ < Erm. log 'taş silindir' Dankoff 1995: 55/205; DS 3083b *loğ* 'toprak damlarda, yollarda toprağı ezmek için kullanılan taş silindir', TTS 2789 *loğ* (loğ taşı) 'toprağı pekiştirmek için kullanılan taş merdane', TürS 1591a *loğ* 'yollarda, tarlalarda toprağı ezmek veya toprak damlı evlerin üstündeki killi toprağı sert bir katman durumuna getirmek için dam üzerinde yuvarlanan, silindir biçimindeki ağır taş, yuvgu, yuvak'.]
- lor** a. Çökelek: *lorun içine peynir koyar gömerdik* SE [lor < Erm. lor "tortu, özellikle üzüm suyu tortusu" Dankoff 1995: 177/E73; Bläsing 1992: 56/80 < Far. lorā 'krem peynir' Steingass 1892: 1131b; DS 3088b *lor*, TTS 2790 *lor* 'peynir suyuna süt veya yoğurt katarak kaynatılmakla yapılan yiyecek', TürS 1593a *lor* 'bir tür taze, yumuşak ve tuzsuz beyaz peynir'.]

- mac, marj, marc** a. Harol adı verilen ekin ekme aracını yönetmeye yarayan ağaç sopa: *ortasını beşe doldururdu buğday bi adam tahtanın arasına atardı öbür adam da dutardı o maci giderdi, beşe ekellerdi* II-43; *bi tene o çiftin marjini tutardı* VII-61; *hele o harolun marcini tutan* VII-67 [mac < Erm. *mançuk* 'mekik' Dankoff 1995: 103/488; DS 3088b mac 'sabanın, elle tutarak yönetmeye yarayan baston biçimindeki sapı', TTS Ø, TürS Ø.]
- majgalci** a. Sabanı, pulluğu yöneten kişi: *majgalci ayırdı tohumcu ayırdı* III-159 [majgalci < *majgal+ci; krş. Erm. *maçkal* 'pulluk kolu' Dankoff 1995: 102/483. DS 3101a *maçkal* (Kars, Kayseri) 'sabanı, pulluğu yöneten (kimse)', TTS Ø, TürS Ø.]
- marak** a. Samanlık: *diyir babam dedi nece sahlıyam yani diyir mecbur kaldı girdi marağa birez oti yıhdılar bu ermenileri otun arhasına biraħdı* II-118 [marak < Erm. *marag* 'samanlık' Dankoff 1995: 106/504; DS 3128a *marak* (Ahlat, Diyarbakır) 'samanlık', TTS Ø, TürS Ø.]
- maran** a. Ağaç veya demir kağrı tekerleği: *bunnar mesela bir kağrı öküzü arabası al elen öküzü arabası mesela maran, serini, ariħ, pariħ, sami, samter, piği, gorzivel, bunnar hep ermenicedir* XII-41 [maran < Erm. *maran* 'araba tekerleği yapılan tahta parça' Dankoff 1995: 104/499; Bläsing 1992: 58/84; DS 3128b *maran* (Kars, Samsun, Erzincan, Ağrı, Sivas) 'araba, kağrı tekerleği'; (Artvin) 'araba tekerleğinin demir kısmı'; (Giresun, Gümüşhane, Erzurum) 'araba tekerleğinin ağaç kısmı', TTS Ø, TürS Ø.]
- martag** a. Kütük: *o yeşil fidanlar martaga döndü* VIII-83 [martag < Erm. *mardak* 'kiriş' Dankoff 1995: 106/505; DS Ø; krş. DS 3167b *merdek* (Isparta, Konya) 'mertek, kalın kereste'; 4594b *merdek* (Kars) 'yapıların tavanlarında kullanılan kalın sıruk, kalas', TTS Ø, TürS Ø.]
- morlu** sf. Mor renkte olan: *yemyeşil ovanla morlu bağların* VIII-62 [morlu < Erm. *mor/moreni* 'böğürtlen' Dankoff 1995: 109/526; DS 3210b *mora* (Samsun, Trabzon, Yozgat), *mor* (Rize) 'böğürtlen', TTS 2810 *morsağı* 'morumsu', TürS 1696a *mor* 'kırmızı ile mavinin karışmasından oluşan renk, menekşe renginin kırmızıya çalanı'.]
- moz** a. Büyük karasinek, öküz sineği: *ömrin moz ömri ola arvadım* IV-46-150-154-170-178-183 [moz < Erm. *moz* 'atsineği' Dankoff 1995: 108/521; DS 3213a *moz* (Malatya) 'eşekarısı'; (Van, Elazığ, Malatya) 'karasinek, öküz sineği', TTS Ø, TürS Ø.]
- nahır** a. Büyükbaş hayvan sürüsü: *nahıra da götürdüğüm zaman o hayvan men sahlanmiyadım nahırci götürmezdi* VI-236 [nahır < Erm. *nahir* 'sığır' Dankoff 1995: 112/542; Bläsing 1992: 63/96; DS 3234a-b *nahır* II-3 'sığır sürüsü', TTS Ø, TürS 1745a 'sığır sürüsü']
- papuk** a. Ayak: *popenli papugan kurban oluram* IV-113 [papuk < Erm. *babul* 'çocuk ayakkabısı' < Far. *pāpūş* Dankoff 1995:172/E18; Dankoff'a göre iki dilde de yer alan, alıntı yeri kesin olmayan kelimelerden. Bazı durumlar ortak bir kaynaktan bağımsız olarak alıntılanmış olmasından dolayı, diğerleri paralel yansımali gelişimden kaynaklı olabilir. DS 3396a *papo* (Erciş), *papuk* (Ahlat) 'ayak (çocuk dilinde)', TTS Ø, TürS Ø.]
- palah** a. Nemli yerlerde yetişen, ince, yumuşak bir çeşit ot: *bazen palahdan eşerdik* III-204 [palak < Erm. *balah* 'ot, devedikeni' Dankoff 1995: 24/41; Bläsing 1992: 64/101; DS 3384b *palak* (Artvin) 'yaprak'; *palah* (Ahlat) 'nemli yerlerde yetişen, ince, yumuşak bir çeşit ot', TTS Ø, TürS Ø.]
- part** a. Biçilmiş otuz ot bağının oluşturduğu yığın: *ottuz part gırh part ot getirirdik* III-197 [part < Erm. *bard* 'yığın (ot, buğday)' Dankoff 1995: 26/51; DS 3403a *part* (Gümüşhane, Erzurum, Erzincan, Van, Ahlat) 'biçilmiş ekinin otuz demetinden yapılmış yığın', TTS Ø, TürS Ø.]
- pencer** a. Şeker pancarı: *pencer ekirdik* V-40 [pancar < Erm. *bancar* 'sebze, yeşillik' Dankoff 1995: 26/48. DS 3392a *pancar* (Samsun, Ordu, Giresun) 'karalahana'; (Erzincan) 'ince, uzun yapraklı, yenilen bir çeşit ot, yemlik', TTS Ø, TürS1879b *pancar* 'ıspanakgillerden, vitamince zengin bir bitki; bu bitkinin şeker elde edilen kalın ve etli kökü'.]

- pigi** a. Ağaç vida: *pigi, gorzivel, bunnar hep ermenicedir* XII-41 [*pigi* < Erm. *p'ut* 'pulluk çivisi' Dankoff 1995: 151/762; DS 3494b *put* (Erzurum, Diyarbakır) 'saban demirini eğek demirine tutturmak için kullanılan çengel biçiminde çivi', TTS Ø, TürS Ø.]
- pinakonluğ** a. Kış için ayrılan un: *dolduram ambara pinakonluğı* IV-244 [*pinakonluk* < Erm. *bun* 'kök; gerçek' + *ağun* 'kış için hazırlanan yiyecek' Dankoff 1995: 31/75. DS 3456b *pinavun* (Gümüşhane, Erzurum), *pinauluk* (Kars), *pinean* (Erzincan) 'kış için hazırlanan yiyecek (un, bulgur vb. şeyler'; 4650b *pinavunluğ* (Kars) 'yarma, bulgur yapmak için ayrılan iyi çeşit buğday', TTS Ø, TürS Ø.]
- pişat** a. İğde, yabanıl iğde: *pişat ağacınnan bi degenek yapmışdım* SE [*pişat* < Erm. *p'şat* 'iğde' Dankoff 1995: 149/748; DS 3450a *pişat* (Artvin, Muş, Ahlat) 'iğde, yabanıl iğde', TTS Ø, TürS Ø.]
- pişik** a. Kedi: *evde pişikmiş orya geliyor insan oluyor* III-246 [*pişik* < Erm. *p'isik* ~ Far. *pūşak* 'kedi' Dankoff 1995: 192/E196; bkz. *pūşak* Steingass 2005: 260b; DS 3462 *pişik* (Kars, Erzurum, Erzincan, Van, Kerkük, Ahlat) 'kedi', TTS Ø, TürS 1927b *pisik* 'kedi'.]
- pun** a. Kümes: *geçen tavuğlara pun yaptım* SE [*pun* < Erm. *boyn* 'yuva, kuluçka' Dankoff 1995: 29/64; Bläsing 1992: 67/112; DS 3455b *pin*; 3456b *pun* (Artvin, Ahlat) 'kümes', TTS Ø, TürS Ø.]
- pungal** a. Tavukların yumurtladıkları yer: *pungaldan yumurtalari al ge* SE [*pungal* < Erm. *bunkal* 'fol' Dankoff 1995: 29/65; Bläsing 1992: 68/113; DS 3458a *pungal* (Ahlat) 'folun konulduğu yer, folluk', TTS Ø, TürS Ø.]
- sami** a. Öküzleri boyunduruğa bağlamaya yarayan ağaç veya demir çubuk: *bunnar mesela bir kağni öküz arabasi al elen öküz arabasi mesela maran, serini, ariğ, parih, sami, samter, pigi, gorzivel, bunnar hep ermenicedir* XII-41 [*sami* < Erm. *sami* 'boyunduruk' Dankoff 1995: 133/653; DS 3533b *samu* 'boyunduruğa geçirilen, öküzlerin bağlanmasına yarayan demir ya da ağaç çubuklar, boyunduruk zelvesi', TTS Ø, TürS Ø.]
- samter** a. Keçi kılından yapılan ve samiyi bağlayan ip: *öküz arabasi mesela maran, serini, ariğ, parih, sami, samter, pigi, gorzivel, bunnar hep ermenicedir* XII-41 [*samter* < < Erm. *sami* 'boyunduruk' Dankoff 1995: 133/653 + *t'el* "iplik" Dankoff 1995: 47/164; Bläsing 1995: 105/60; DS 3533b *samutel* (Ahlat) 'boyunduruğun deliklerine geçirilen eğri ağaçları bağlayan ip', TTS Ø, TürS Ø.]
- sarat** a. Büyük delikli kalbur: *bi de oni saratnan tekrar elerdik* III-179 [*sarat* < Erm. *sarat* 'nohut geçecek kadar geniş delikli elek' Dankoff 1995: 133/659; DS 35345a *sarat* 'büyük delikli kalbur', TTS Ø, TürS 2033b *sarat*.]
- savan** a. Yayı, örtü: *şimdiki bu savanlara şe diyerdik cecim* V-2 [*savan* < Erm. *sawan* 'yatak örtüsü' Dankoff 1995: 134/663. DS 3555a *savan* 'pamuk ipliğinden yapılan kalınca kilim, çul', TTS Ø, TürS 2043b *savan*.]
- sekkévüllük** a. Kalınca dallardan oluşan süpürgelik: *sekkévüllük yapar taola süpürür* IV-101 [*sekkévüllük* < Erm. *+awel* 'süpürge' < *c'ahawel* Dankoff 1995: 144/727; DS 3517b *sakğavul* (Kars), *sakkavul* (Kars, Erzincan, Erzurum, Kayseri) 'çalı süpürgesi', TTS Ø, TürS Ø.]
- serini** a. Kağni dingili: *ğızım serini atardığ ğapının arhasına* V-111 [*serini* < Erm. *sern/sirni* 'dingil' Dankoff 1995: 134/666; DS 3648b *sirni* (Bitlis) 'kağni dingili', TTS Ø, TürS Ø.]
- sırçılığ** a. Yaramaz, şımarık: *sırçılığ insannannan aram iyi degildir* SE [*sırçık* < Erm. *crt'apani/crt'ik* 'sersem, aptal' Dankoff 1995: 72/306. DS 938b *cirtik* 'şımarık, hoppa, züppe', TTS Ø, TürS Ø.]
- sosrat** a. Rezil, rüsva, kepaze: *sosrat malamat olasan* V-157 [*sosrat* < Erm. *susr* 'kırmızı aşiboaya' Dankoff 1995: 168/D48; Dankoff'a göre Ermenice etimolojisi şüpheli veya kesin bir

- şekilde kanıtlanmayan Türkçe kelimelerden. DS 3669b *sosrat* (Ahlat) 'ahlaksız', TTS Ø, TürS Ø.]
- sümündür** a. Bulgurun ufağı, ince bulgur: *yarmayı sümündürünü küfteligi de ayrı ele* V-77 [sümündür < Erm. *simindr* 'irmik' Dankoff 1995: 135/669; DS 3715b *sümündür*, TTS Ø, TürS Ø.]
- şele** a. Yük: *endirdik şeleleri keyenin düzüne* XII-163 [şele < Erm. *şalak* 'çanta, yük; arka' Dankoff 1995:113/545; DS 3759b *şele* (Ahlat) 'yük', TTS 3653 *şelek* 'sırtta taşınacak kadar odun yükü; denk, tay', TürS 2214b *şelek* 'sırtta taşınan yük'.]
- şenlik et-** bf. Yaşanılır hâle getirmek: *onnan sora gine geldik burya, bu köyi sora şenlik êtdik* VIII-40; *asgerden evvel şenlik êtmişlerdi* VIII-41 [şenlik et- < *şen+lik ve et-; bkz. Erm. *şên* 'yerleşim; köy; zengin, bayındır; mutlu' Dankoff 1995: 115/556; ayrıca bkz. Menz 2009: 91; DS Ø; krş. DS 3762a *şeneltmek* 'kurmak, geliştirip canlandırmak', TTS 3656 *şenlik etmek* 'meskun ve bayındır hâle getirmek', TürS Ø.]
- şılıh** a. Düşmüş kadın, şirret: *o şılıhnan ne işin var* SE [şılıh < Erm. *şil* 'şaşı' Dankoff 1995: 115/558; DS Ø; krş. DS *şil* (Erzurum) 'çirkin, aşağılık', TTS Ø, TürS Ø.]
- şilor** a. Yaban eriği: *şilor nedir yaban erigine diyirik* IV-54 [şilor < Erm. *salor* 'erik' Dankoff 1995: 132/650; DS 3780a *şilor* (Kars, Bitlis, Diyarbakır, Konya) 'erik', TTS Ø, TürS]
- şipana** a. Evin bahçe kapısıyla giriş kapısı arasındaki bölüm: *şipana şilor gelen kilor, bilersen bu atasözünü* IV-50 [şipana < Erm. *şp'anay* 'kapının alt ve üst eşiği' Dankoff 1995: 188/E161; Dankoff'a göre her iki dilde de ortak kelimelerden. Ortak bir kaynaktan alınmış olabileceğini belirtir. Ama kaynak göstermemiş; DS 3783a *şipane* (Bitlis, Urfa, Konya), *şipana* (Diyarbakır) 'eşik', TTS Ø, TürS Ø.]
- şohutli** sf. Salyalı: *o şohutli adami gördün mi* SE [şohutli < *şohut+li; Erm. *şot/şolitik* 'salya' Dankoff 1995: 117/568; DS 3793b *şorik* (Diyarbakır, Elazığ, Malatya, Sivas), *şohot* (Ahlat) 'salya', TTS Ø, TürS Ø.]
- şoratan** a. Suyun yüksekten aktığı yer, küçük çağlayan: *şoratandan son zamanlarda çoğ az su ahir* SE [şoratan < Erm. *crordan/cordan* 'oluk' Dankoff 1995: 130/645; DS 3793a *şoratan* (Ahlat, Van, Muş) 'yağmur oluşu, çörten', TTS Ø, TürS Ø.]
- tağ at-** bf. Kabak, karpuz vb. bitkilerin dallarının büyümesi, çoğalması: *karpuzlar hep tağ atıp* SE [tağ at- < Erm. *t'ağ* 'kavun, karpuz ve salatalığın büyümüş gövdesi' Dankoff 1995: 174/E45 ve Tü. at-; ayrıca bkz. Menz 2009: 91; DS 3801a *tağ* (Erciş, Ahlat) 'kabak, karpuz, salatalık gibi bitkilerin gövde ve dalları', TTS Ø, TürS Ø.]
- tapan** a. Tohum ekildikten sonra tarlayı düzeltmeye yarayan yassı ağaç araç, sürgü: *o esgi tapanlar hêç kalmayıp* SE [tapan < Erm. *tap* 'düz', *tap'an* 'sürgü, tırmık' Dankoff 1995: 140/703; DS 3825a *tapan*, TTS 3690 *taban* (*tapan*) 'ekincilerin tohumu örtmek ve toprağı düzeltmek için tarlaya gezdirdikleri ağaç veya demir', TürS 2266a *tapan*.]
- tarçih** a. Hayvanların sulu dışkısı: *tarçih tökenime bedel oluram* IV-102 [tarçih < Erm. *t'irik* 'gübre' Dankoff 1995: 51/187; DS 3835b *tarçah* (Erciş) 'civik hayvan gübresi', TTS Ø, TürS Ø.]
- tarma** a. Köy evlerinde, ahırlarda yük koymaya ya da yatmaya yarayan büyük sergen: *oğlani da taolada tarmada yatırtmışam* I-66 [tarma < DS 3834 < Erm. *t'armay* 'evin üst katı' Dankoff 1995: 175/50; Dankoff'a göre her iki dilde de ortak sözcüklerdendir; DS 3836b *tarma* (Erciş, Ahlat), TTS Ø, TürS Ø.]
- taya** a. Ot veya ekin yığını: *bu çihir şeden ot çeke damnan, tayadan ot çeke getire bızava vere* X-101 [taya < Erm. *t'el* 'yığın' Dankoff 1995: 47/165; DS 3853a *taya*, TTS Ø, TürS Ø.]
- termaş** a. Hayvan sürüsü: *dağıldi termaşlar toplayamadıh* IV-187 [termaş < Erm. *t'er* 'kenar; eksik' + *maş* 'eskimek, yıpranmak' Dankoff 1995: 48/168; Bläsing 1995: 89/44; DS 3895b *termaş* 'dengesiz, düzensiz davranışları olan (insan ya da hayvan için)' TTS Ø, TürS Ø.]

- teşi** *a.* Yün eğirmeye yarayan tahta araç, iğ: *çıhardıh damlara teşinen eşerdik çorap tohiyah* V-25 [*teşi* < Erm. *t'eşil/t'eşik* 'eğirmen' Dankoff 1995: 47/166; Bläsing 1995: 89/44; DS 3899b *teşi*, TTS Ø, TürS Ø.]
- teşt** *a.* İçinde hamur yapılan büyük leğen: *ële bi teştnen fetir yapardım* I-56 [*teşt* < Erm. *taşt* 'fıçı, kulplu bardak' Dankoff 1995: 191/E186 < Far. *taşd* 'gümüş tepsi' Steingass 2005: 302b; DS 3899a-b *teş*, [*test*, *teşd*, *teşin*, *teşnes*, *teşt*, *teşti*] 'büyük leğen', TTS Ø, TürS 2340b *teşt* 'çamaşır leğeni'.]
- tığ** *a.* Buğday yığını: *tığ yapardıh* III-178 [*tığ* < Erm. *t'el* 'yığın' Dankoff 1995: 47/165; DS 3910a *tığ* 'savrulmamış harman tınazı', TTS Ø, TürS Ø.]
- tıhtap tasi** *a.* Kutsal olduğuna inanılan bir tas; ancak bugün anlamı unutulmuş, sadece *gibi* edatıyla birlikte kullanılır olmuştur: *ële tıhtap tasi kimi baş köşeye kurulup* SE [*tıhtap tasi* < Erm. *del* "çimen, şifalı bitki; (dial.) zehir" ve *t'ap* "ters çevirme, boşaltma" Dankoff 1995: 41/133 ve Ar. *îās*; DS 3909a *tığtop tasi* (Amasya) "içinde dualar yazılı olan bir tas", TTS Ø, TürS Ø.]
- tuhtum** *a.* Bir ağırlık birimi: *böyüg dağa kaldırır diyir bi tuhtum, bu tarafdakını kaldırır diyir yarım tuhtum* [*tuhtum* < Erm. *t'uht* < Far. *tuht* 'çeyrek okka' Dankoff 1995: 49/179; DS 3989a *tuht* 'elli dirhemlik eski bir ağırlık ölçüsü (bir dirhem 31 desigrama eşittir)', TTS Ø, TürS Ø.]
- verik** *a.* Piliç: *komşının kızi var tēze verikdir* SE [*verik* < Erm. *vareak/varək* 'tavuk, piliç' Dankoff 1995: 136/682; Bläsing 1992: 23/3; DS 4098b *verik* (Ahlat) 'bir yıllık piliç', TTS Ø, TürS Ø.]
- zoğ** *a.* Çarık yapmak için kesilen deri parçası: *birer zoğ getirirdi onnari çarıh tikerdi bahar oldi mi* III-301 [*zoğ* < Erm. *col/zol* 'çubuk; deri şerit' Dankoff 1995: 94/442; Bläsing 1992: 35/29; DS 4394a *zoğ* (Ordu, Trabzon, Artvin, Sivas), *zol* (Ahlat, Erciş), TTS Ø, TürS Ø.]

MOĞOLCA SÖZCÜKLER

- cerge** *a.* Sıra: *bi cerge bostan ekip 'kez, defa' yemegi bi cerge karıştırdı* SE [*cerge* < Mo. *cerge* 'sıra, dizi' Tuna 1976: 288/10; Lessing 1960: 173a; DS 885b *cerge* (İğdır, Kars, Ahlat) 'sıra, dizi', (Ahlat) 'grup grup, dizi dizi', TTS Ø, TürS Ø.]
- daldalıh** *a.* Gölge: *bële kölgelik efendim yoh daldalıh yoh bële konten ola yoh ramuh ola mümkün degil* III-185 [*daldalık* < Mo. *dulda* 'gölge' Tuna 1976: 293/19; *dalda* Lessing 1960: 225b ve Tü. +lık; DS 1597b *daldalık*, TTS Ø, TürS Ø. Ayrıntılı bilgi için bkz. Ölmez 2009: 246]
- karagöl** *a.* Karakol: *karagöla şikeyet etmişler* II-214 [*karakol* < Mo. *karagul* 'karakol' Tuna 1972: 227-28; Lessing 1960: 933b; DS Ø; krş. DS 1918b *garagol*, TTS 2283 *karavul*, TürS 1317b *karakol*.]
- kuda** *a.* Birbirinden kız alıp veren aileler, dünür: *geçen kudamız geldi* SE [*kuda* < Mo. *kuda* 'dünür' Schönig 2000: 157; Lessing 1960: 979b; DS 2991a *kuda*, TTS Ø, TürS Ø.]

FARŞÇA SÖZCÜKLER

- asta asta** *zf.* Yavaş yavaş: *daşi döner asta asta dura dura* XII-71 [*asta asta* < Far. *āhista* "yavaşça, adım adım" Steingass 1892: 124b; DS 347b *asta*, TTS Ø, TürS 53b *aheste*.]
- bahdavar** *a.* Şans, talih: *bahdavar başan ola ne iyi yere gelin gidip* SE [*bahdavar* < Far. *bahtāwar* "mutlu; zengin" Steingass 1892: 158b; DS 488a *bahdavar* (İğdır) 'bahtiyar, mutlu, talihli', TTS Ø, TürS Ø.]
- camoş** *a.* Manda: *camoş beslemeyi biraşdıh* SE [*camoş* < Far. *cāmūs/cāmūş* 'manda' Steingass 1892: 351a, 399b; DS 854a *camış* (Kırşehir), TTS748 *camus öküzü* 'erkek manda', TürS 436a *camız*.]

- cecim** *a.* Yünden ince dokunmuş renkli, nakışlı kilim, çul, savan: *cecim de yunnan tohurduh* V-23 [*cecim* <Far. *cācim/cācīm* 'ince yatak veya halı' Steingass 1892: 348b. DS 873a *cecim*, TTS 759 *cecim* 'ince dokunmuş nakışlı kilim', TürS Ø.]
- dehre** *a.* Ağaç budamaya, kesmeye, ot doğramaya, odun kırmaya yarayan, satırdan biraz büyük, demir saplı araç, tahra: *o gırh parti dehrenen doğrardıh gümürze ederdik verirdik heyvana* III-197 [*dehre* < Far. *dahra* 'tahra' Steingass 1892: 548b; DS 1329b *dehre*, TTS 968 *dahra* 'bağ ve ağaç budamakta kullanılan orağa benzer bir âlet', TürS 2244a *tahra* 'bir tür eğri budama bıçağı'.]
- düşembe** *a.* Pazartesi: *düşembe günneri bağ suvaranım* IV-90 [*düşembe* < Far. *du şambah* 'pazartesi' Steingass 1892: 545a; DS Ø, TTS Ø, TürS Ø.]
- gıda** *a.* Keçi: *o da bêle bi tene koyun bağlamış, gıda koluna barabar gelir* X-68 [*gıda* < Far. *ğizā* 'yeni doğmuş koyun yavrusu' < Ar. *ğizā* Steingass 1892: 882a; DS 2032a *gıda* (Ahlat) 'keçi yavrusu, oğlak', TTS Ø, TürS Ø.]
- gümürze** *a.* Doğanarak samana karıştırılmış ot, hayvan yemi: *o gırh parti dehrenen doğrardıh gümürze éderdik verirdik heyvana* III-198 [*gümürze* < Far. *gimūzha* 'birlikte karıştırılmış' Steingass 1892: 1097b. DS 2224a *gümürze*, TTS Ø, TürS Ø.]
- hemayıl** *a.* Muska: *boynumda hemayıl gabi* [*hemayıl* < Far. *hamā'il* < Ar. *hamā'il* 'kola bağlanan muska; nişan' Steingass 1892: 430b; ayrıca bkz. Tietze 2009: 244a; DS 2264a *hamaylı* 'kadınların boyunlarına taktıkları altın ya da gümüş kolye; madenden yapılmış muska kılıfı', TTS Ø, TürS 1038a *hamaylı* 'omuzdan çapraz olarak bele inen bağ, muska'.]
- hızar** *a.* Tahta ve kereste biçmeye yarayan, elektrik ve su gücüyle çalışan büyük bıçkı: *kerki, buhçi, hızar, dörpi ağaşlari bêle ilman etmeg için babam şe yapardi* V-124 [*hızar* < Erm. *hizar* 'hızar' Dankoff 1995: 62/241; DS Ø, TTS Ø, TürS 1096b *hızar*.]
- ilman êt-** *bf.* Ağaç törpülemek, inceltmek: *kerki, buhçi, hızar, dörpi ağaşlari bêle ilman etmeg için babam şe yapardi* V-124 [*ilman et-* < Far. *lime* < Ar. *lamāc* "biraz, lokma, parça, ısırık" Steingass 1892: 1128b ve Tü. *et-*; DS Ø, TTS Ø, TürS 1587a *lime*.]
- kambağ ol-** *bf.* 'Olmaz olsun, yere batsın' anlamında kullanılan bir söz: *kambağ ola hamzağlunin gabani* XII-277 [*kambağ ol-* < Far. *kam-baht* "şansız kimse, biçare" Steingass 1892: 1048a ve Tü. *ol-*; DS Ø, TTS Ø, TürS Ø.]
- keftor** *ünl.* Köftehor, sevgiyle karışık bir azarlama sözü: *ahd vehd eden keftor sen degil midin* IV-151 [*köftehor* < Far. *köftah'ār* "aldatılmış koca, akılsız, deyyus" Steingass 1892: 1063a; DS Ø, TTS Ø, TürS 1495a *köftehor*.]
- kekil** *a.* Kâkül: *tarar tarar kekilini kaşını* XII-112 [*kekil* < Far. *kākil* "kâkül, saç buklesi" Steingass 1892: 1007b; DS 2724 *kekil* 'alına dökülen kısa saç, perçem', TTS Ø, TürS 1272a *kâkül*.]
- kelem** *a.* Lahana: *ne inahla kaldı ne turp ne kelem* IV-26 [*kelem* < Far. *kalam* 'lahana' Steingass 1892: 1043b; DS 2728a *kelem*, TTS 2403 *kelem*, TürS 1381a *kelem*.]
- kitleş-** (*nsz*) Bir araya gelmek, birleşmek: *he rüyasında görür, rüyasında görür aynan gün bunun gösgünde kitleşir* VII-134; *aynan gün benim gösgümde kitleşiller* VII-137 [*kitleş-* < Far. *kalid/kilid* 'kilit' Steingass 1892: 1045b ve Tü. *+leş-*; DS 2888b *kitleşmek* (Çankırı) 'yapışmak, iyice bitişmek, sıkışmak', TTS Ø, TürS Ø.]
- kor** *sf.* Kör, gözleri görmeyen: *kor ere kefinsiz dul ere duvaşsız gidesen* V-262; *bir gözi kor bir ayağı topal* VI-342 [*kör* < Far. *kūr* 'kör' Steingass 1892: 1060a; DS 2923b *kor* (Bayburt, Kars, Mersin), TTS Ø, TürS 1501b *kör*.]
- küpe** *a.* Geniş gövdeli toprak kap, bir çeşit küp: *böyük küpeler var ya o küpelerin içersinde* III-72; *cıra da dedigim böyüg bi küpe gede bişedir, sudan da ağır o, aldım sırtıma* VIII-6 [*küpe* < Far. *kūb* 'toprağa gömülen su veya şarap küpü' < Ar. *kaub* Steingass 1892: 1058a; DS 3041b *küpe* (İğdır, Van, Bitlis) 'küp', TTS 2772 *küpecik* 'kavanoz, ufak küp', TürS 1560b *küp* I.]

- meĥne** *a.* Bir şeyin gerçek sebebi gizlenerek ileri sürülen uydurma sebep, bahane: *menem ne meĥne nesib olacaĥ* IV-188 [*bahane* < Far. *bahāna* ‘bahane’ Steingass 1892: 209b; DS 3106a *mahna* ‘ileri sürülen sözde neden’ TTS Ø, TürS 233a *bahane*.]
- mırdarla-** (*nsz*) Ölmek, sıkıntı çekmek: *hêş gece gêtmesiz gündüis mırdarlamazsız* II-227 [mırdarla- < Far. *murdār* “ceset; kirli; iğrenç” Steingass 1892: 1212a ve Tür. +*la*. DS Ø, TTS Ø, TürS Ø.]
- nerdivan, nerdüven** *a.* Merdiven: *nerdivannan çıĥardıĥ davarların içinde yatardıĥ* I-67 [*merdiven* < Far. *nardubān* ‘merdiven’ Steingass 1892: 1395a; DS Ø, TTSØ, TürS 1656b *merdiven*.]
- paca** *a.* Baca: *öbür terefe geçdiğinde biz pacadan yemek verirdik arĥadaşlara* II-498 [*Baca* < Far. *bāca* “geniş pencere, küçük kapı” Steingass 1892: 136b; DS Ø, TTS Ø, TürS 221b *Baca*.]
- parpar** *a.* Semizotu: *daĥdan parpar topladıĥ getirdik* SE [*parpar* < Far. *parpar/purpar* “su nanesi, suyarpuzuna benzeyen bir bitki” Steingass 1892: 240a; DS 3398a *parpar* → *pirpirim* I, TTS Ø, TürS Ø.]
- puta** *a.* Çalı: *eger tarlada bi puta olsadi puta yani çalidan çali olsadi öteberisini bıraĥırdi onun dibine* II-63 [*puta* < Far. *pušta* ‘küçük tepe, çalı çırpı yığını; çimenlik’ Steingass 1892: 252b; DS 3494b *puta* (Bolu) ‘çam fidanı’; (Erciş) ‘budak, budaklı ağaç’, TTS Ø, TürS Ø.]
- reşber** *a.* Rençber, çiftçi: *reşberi durmaz çalışır müdam* VIII-72 [*rençber* < Far. *ranc-bar* ‘sanatçı, tamirci’ Steingass 1892: 588a; DS Ø, TTS Ø, TürS 1973a *rençper*.]
- selav** *a.* Sel yatağı, yağmurdan sonra taşkın akan dere: *selavın orda hep oyun oynardıĥ* SE [*selav* < Far. *sēlāb* < Ar. *sailāb* “su akıntısı” Steingass 1892: 717a; DS 3575b *selāf* ‘sel yolu’, *selav* ‘dağ üstündeki çukurlar’ (Kars), TTS Ø, TürS Ø.]
- şoĥum** *a.* Yeni sürülmüş toprak: *o çarıĥlar yırtılmasın diye kuylardıĥ şoĥuma yimişah kala* III-305 [*şoĥum* < Far. *şuĥūm* ‘bozulmuş’ Steingass 1892: 737b; Bläsing 1996: 195/40; DS 3792a *şoĥum* (Ahlat, Erciş) ‘sürülmüş tarla’, TTS Ø, TürS Ø.]
- şor** *sf.* Tuzlu: *çorba çoĥ şordi* SE [*şor* < Far. *şor* “tuz” Steingass 1892: 765a; DS , TTS 3680 *şor* ‘tuzlu su’. DS 3792b *şor* ‘tuzlu’, TTS 3680 *şor* ‘tuzlu (su)’, TürS Ø.]
- şuşa** *a.* Ekin yığını: *ĥarmana yıĥılan buĥdaya da şuşa diyilirdi* IV-238 [*şuşa* < Far. *şuşa* ‘yığın, bölüm’ Steingass 1892: 766b; DS Ø, TTS Ø, TürS Ø.]
- tifaĥ** *a.* Hastalık, dert, keder, kötülük: *san gelen tifaĥa balam alıram* IV-68 [*tifaĥ* < Far. *taftaĥī* ‘hararet; dert, keder, acı’ Steingass 1892: 312b. DS Ø, TTS Ø, TürS Ø.]
- tuman** *a.* Diz donu: *şimdi biz tuman diyerik dize ĥede gelirdi o zaman erkege de arvada da tuman diyerdik* V-128 [*tuman* < Far. *tunbān* “kısa pantolon, don” Steingass 1892: 327a; DS 3991b *tuman* ‘don, şalvar’, TTS 2852-53 *tuman* ‘don, pehlivan kisbeti’, TürS *tuman* 2385b ‘don, şalvar’]
- tülbent** *a.* İnce bezden yapılmış başörtüsü: *bu tülbentim yağlıĥım buz donardi vallahi buz donardi gelene ĥeder* V-9 [*tülbent* < Türkçe Sözlük’e göre Far. *tar-band* “ıslak sargı bezi” Steingass 1892: 292b; ancak Far. *dolband* “sarık, türban, fular” Steingass 1892: 546a olmalıdır; DS Ø, TTS Ø, TürS 2398a *tülbent* ‘ince ve seyrek dokunmuş, hafif ve yumuşak pamuklu bez’.]
- zebze** *a.* Sebze: *ĥeynenam zebze ekerdi* I-91 [*sebze* < Far. *sabz* “yeşil, taze” Steingass 1892: 647b; DS 4357a *zebze* (Tokat), TTS Ø, TürS 2052b *sebze*.]
- zürgar** *a.* Rüzgâr: *neden, zürgar istediĥimiz terefe gelmezdi, bi baĥardın bêle geldi bi de baĥdın êle gêtđi* II-58 [*rüzgar* < Far. *rozgār* “zaman, gün, rüzgar, hava” Steingass 1892: 593b; DS Ø, TTS Ø, TürS 1990b *rüzgar*.]

ARAPÇA SÖZCÜKLER

İlçemiz ağızdaki Arapça sözcüklerin telaffuzu Farsçanın fonetiğine daha yakın olduğundan kaynak olarak Steingass’ın sözlüğünü kullanmayı tercih ettik.

- eza** a. Kibrit: *mesela ezayi ilk defa duydun ahlatda kirbite eza dendigini* IV-49 [eza < Ar. *aczā'* "birimler, unsurlar, kimyasal maddeler" Steingass 1892: 18a; DS 1828a *ezā*, TTS Ø, TürS Ø.]
- hah** a. Halk, başkaları, bir aileye mensup olanlar: *aşağı çemde de çoğ aşağı çemde de köyün hahının çoğı da aşağı çemdedi* V-240 [hah < Ar. *halk* 'yaratma, var etme' Steingass 1892: 471b; DS 2252a *hah* (Elazığ) 'halk; el, yabancı, başkası', TTS Ø, TürS 1033b *halk*.]
- hariklen-** (nsz) Çömlek ısınmak, yemek pişirilecek sıcaklığa gelmek: *oni birağırdıh hariklenmege* V-163 [hariklen- < Ar. *harik* "ateş; yanmış" Steingass 1892: 418a ve Tü. +len-; DS Ø, TTS Ø, TürS Ø.]
- hêket** a. Kısa hikâye: *meni bi sefer de şih emer gelip bize oturmağa, gece şih emer gelip oturmağa, işde onun bi hêketi vardı* I-65 [hêket < Ar. *hikâyat* "söyleme, ilişki kurma" Steingass 1892: 426b; DS 2330a *hêket* 'öykü, masal', TTS Ø, TürS 1100a *hikâye*.]
- hêr** a. Hayır, iyilik: *hem aile efradi hem de efendime söliyem o şeden bi hêr bi fayda gelmez annadın* VI-367 [hayır < Ar. *hayr* "hayırlı, en iyi" Steingass 1892: 491b; DS Ø, TTS Ø, TürS 1071a *hayır*.]
- herse** a. Tavuk veya dana etiyle dövmenin pişirilmesinden oluşan aş: *o zaman herse zamanıdı* III-72 [herse < herse 'haşlanmış buğday ile yapılan tatlı' < Ar. *harisa* Tietze 2009: 299a. DS 2334b *helise*, TTS 1910 *helise* 'buğdaydan yapılmış bir cins yemek', TürS Ø.]
- hêrslen-** (nsz) Sinirlenmek: *men de dedim vermiyeceksen hêrslendim, verdinse men gidirem babama aha hama gêtđim* I-35 [hêrslen- < Ar. *hırs* "hırs, istek" Steingass 1892: 415b ve Tü. +len-; DS 2348a *hêrslenmek* (Trabzon) 'öfkelenmek', TTS Ø, TürS 1094b *hêrslenmek* 'çok kızmak, öfkelenmek'.]
- heset, hesüd** sf. Kıskaç: *orda da ginen artıh ne etmişlerse bi tenesi hesedin biri ahlatlimiş mi başka* VI-159; *cehennemnen çıhmaz hesüd* IV-14 [hasut < Ar. *hasüt* "kıskaç, kindar" Steingass 1892: 420b; DS 2298a *hases* (Trabzon), *hassüt* (Bitlis) 'kıskaç', TTS Ø, TürS 1056b *hasut*.]
- hetir** a. Hatır, akılda tutma: *daha o benim hetirime gelir* I-19; 'kıymet, değer' *ahlatın yani biz hetirini bilmiyoruz* XII-303 [hatır < Ar. *hâtir* "düşünce; hafıza, gönül" Steingass 1892: 439b; DS 2350a *hetir* (Kars) 'hatır', TTS Ø, TürS 1058b *hatır*.]
- hırsla-** (-i) Çalmak: *gündüzün yellerdi gece hırsallardi* IX-80 [hırsla- < *hırsız+la- < Ar. *hayr* 'iyilik; en iyi' Steingass 1892: 491b ve Tü. +suz +la-; bkz. *hırsuz* 'hırsız' Tietze 2009: 308b; DS Ø, TTS Ø, TürS 1094b *hırsızlamak*.]
- idara** a. İdare, yetinme: *işde ele bi idaraydı tebi* II-27; 'geçim' *esgiden iki şe üzerinemiş ahladın idarası* II-147 [idare < Ar. *idārat* "döndürmek" Steingass 1892: 27b; DS Ø, TTS Ø, TürS 1150a *idare*.]
- idee** a. İddia: *i. kızlarnan barabar çıhardıh barabar ideenen* V-30, 31 [iddia < Ar. *iddiā* "iddia, isteme" Steingass 1892: 28b; DS Ø, TTS Ø, TürS 1151a *iddia*.]
- kabal** a. Toptan, götürü, hepsi birden: *biçeeksiz kabali men size vermemişem mi* II-238 [kabal < Ar. *kabālat* "sözleşme; davranış; devir; kefalet" Steingass 1892: 951a; Eren 1999: 199a; DS 2580a-b *kabala*, *kabal*, TTS Ø, TürS 1249a *kabala*.]
- kêf** a. Keyif: *ginen ahsam oldi mi kêf toy düğün nece hêç yorulmayıplar* III-169 [keyif < Ar. *kayf* "zevk, memnuniyet" Steingass 1892: 1069b; DS Ø, TTS Ø, TürS 1404a *keyif*.]
- kefin** a. Kefen: *giydi kefini rengi beyazi* XII-14 [kefen < Ar. *kafan* 'kefen' Steingass 1892: 1038b; DS Ø, TTS Ø, TürS 1378a *kefen*.]
- lağab** a. Lakap: *erkizanda eski lağablar* XII-139 [lakap < Ar. *lağab* "onur ünvanı, lakap, ek" Steingass 1892: 1126a; DS Ø, TTS *lâkab urmak* 'ad takmak', TürS 1572a *lakap*.]
- nelet** a. Lanet: *nelet ola bêle zamana babam* IV-27 [lanet < Ar. *la'nat* 'lanet, beddua, küfür' Steingass 1892: 1124b; DS 3236b *nalet*, TTS Ø, TürS 1575a *lanet*.]

- neve** a. Torun: *men nevesiz bu dünyayı nedem* IV-128 [*neve* < Ar. *nawā* “oğul; erkek torun” Steingass 1892: 1428b; DS Ø; krş. 3249a *nevçır* (Bitlis), *nevcik* (Ahlat) ‘torunun çocuğu’, TTS Ø, TürS Ø.]
- sebi** a. Sabi, küçük kız çocuk: *niye söz sayırsan sen bu sebiye* IV-153 [*sabi* < Ar. *şabīya* “kız, genç kız” Steingass 1892: 781b; DS Ø; krş. DS 3509a *sabı* (Burdur) ‘bir yaşından küçük çocuk, bebek’, TTS Ø, TürS 1996b *sabi* ‘küçük çocuk’.]
- sehen** a. Derinliği az olan, metal yayvan kap, sahan: *doldurdum sehen var o zaman sehen diyoruz, doldurdum verdim vay dediler* VIII-10 [*sahan* < Ar. *şahn* “geniş tabak” Steingass 1892: 782b; DS 3569 *sehen* ‘bakır tabak, sahan’, TTS Ø, TürS 2008b *sahan*.]
- söhbət** **ét-** *dey.* Sohbet etmek: *böyükler hep toplanıllardi orda işde onnar söhbət édillerdi* III-19 [*sohbet et-* < Ar. *şuhbat* “arkadaşlık, konuşma” Steingass 1892: 782a ve Tü. *et-*; DS Ø, TTS Ø, TürS 2131b *sohbet*.]
- surfa** a. Sofra: *surfa kurulurdi* III-97 III-257 [*sofra* < Ar. *sufra* ‘yolcu yiyeceği, azık; üzerinde yemek yenen yer’ Steingass 1892: 685a; DS 3700b *surfa* (Kars, Van, Tunceli), TTS 3493 *sofra salmak* ‘ziyafet vermek’, TürS 2128b *sofra*.]
- şıh** a. Şeyh: *iki tene sivildi ona da şıh deyilir* VI-37 [*şeyh* < Ar. *şayh* “şef, otorite, kutsal yaşlı adam; dervişlerin piri” Steingass 1892: 772a; DS Ø, TTS Ø, TürS 2219a *şeyh*.]
- şikil** a. Yüz, surat: *değen ala şikilin* IV-277 [*şikil* < Ar. *şakl* “şekil, biçim, dış görünüş” Steingass 1892: 754a; DS 3778a-b *şikir, şikil, şiklet*, TTS Ø, TürS 2214a *şekil*.]
- şitil** a. Sebze fidesi: *o şitilleri suvardın mi* SE [*şitil* < Ar. *şatıl* Eren 1999: 390a’ya göre Anadolu’nun birçok yerinde ‘ağaç fidanı’ olarak da geçer. Bu anlamda *çitil* biçimi de kullanılır; DS 3790b *şitil*, TTS Ø, TürS Ø.]
- toba** a. Tövbe: *t. karışmanam yara da başın* IV-176; *allahın tobasi ola* IX-48 [*többe* < Ar. *taubat, tauba* “pişman olma, pişmanlık” Steingass 1892: 333a; DS Ø, TTS Ø, TürS 2378b *többe*.]
- tüken** a. Dükkân: *gêt usdanın tükenine bele çeşitlerden şe et alsın gelsin ankaraya* VI-143 [*dükkan* < Ar. *dukkân* < Far. *dükân* ‘dükkân, iş yeri’ Steingass 1892: 545b; DS 4008a *tüken* (Kars), TTS Ø, TürS 734a *dükân*.]
- yésir** a. Esir: *babam esgerde herbde yésir gêtmiş* II-443 [*esir* < Ar. *asır* ‘esir, hapis’ Steingass 1892: 61b; DS Ø; krş. DS 4257a *yésir alma* (Zonguldak) ‘esir alma (çocuk oyununda)’, TTS Ø, TürS 816a *esir*.]
- yömye** a. Yevmiye, gündelik: *taş usdalığıdı ha yömye ha çal çal çal çal ben atmış sene taşa çaldım e şimdi artıh çohuni unudmuşum* XII-30 [*yömye* < Ar. *yawmīya* “günlük; günlük ödeme” Steingass 1892: 1538b; DS Ø, TTS Ø, TürS 2587b *yömye*.]
- zibil** a. Çöp, süprüntü, pislik, gübre: *evüzden tabağızdan ekmek esgik olmiya evüzden de zibil evet beddüe etmiş* III-232 [*zibil* < Ar. *zabl* “gübre” Steingass 1892: 610a; DS 4386b *zibil*, TTS Ø, TürS Ø.]

DİĞER DİLLERDEN ALINTI SÖZCÜKLER (BULGARCA, RUMCA, FRANSIZCA)

Bu sözcükler standart Türkçe üzerinden geçtiğinden sözcüklerin kökenlerini Türkçe Sözlük’e göre gösterdik. Bu nedenle sözcüklerin kaynaklarına göndermeleri << işaretiyle verdik.

- gocuk** a. Palto: *dışarı çıharsan gocugun al hava çoh savüh* SE [*gocuk* << Bul. *kojuh* ‘kürklü’ < *koja* ‘kürk’ Nişanyan 2012: 211b; TürS 952a *gocuk*; DS 2089b *gocuh* (Gümüşhane), TTS Ø.]
- inahla** a. Lahana: *ne inahla kaldı ne turp ne kelem* IV-26 [*lahana* << Rum. *láhano* ‘her türlü sebze’ Nişanyan 2012: 363a; TürS 1571a *lahana*; DS Ø, TTS Ø.]
- kaput** a. Palto: *ulaşın gétđi enişdenin kaputi* XII-167 [*kaput* << Fr. *capote* TürS 1312a *kaput* ‘asker paltosu’, DS Ø, TTS Ø.]

- kartop** *a.* Patates: *kartop ekirdik ekerdik* V-41 [*kartop* << Rus. *kartofel* (картофель) Bläsing 2008: 43; DS 2672a-b *kartol*, *kartop*, TTS Ø, TürS Ø.]
- kığsa** *a.* Küçük soğan tohumu: *bahçeye ekmek için bi kilo kığsa aldım* SE [*kığsa* << Rum. *iska* Tzitzilis 1987: 240b; DS 2842a, *gısga* 2062a-b; TTS Ø, TürS 1166b *kıska*. Ayrıntılı bilgi için bkz. Ölmez 2009: 262.]
- konten** *a.* Konteyner: *bële konten ola yoğ ramuğ ola mümkün degil* III-185 [*konteyner* << İng. *containe*; TürS 1474b *konteyner*; DS Ø, TTS Ø.]
- korneşli** *a.* Kornişli, çıkıntılı: *ekseriyet benim yaptığım evler binaların pencereleri dışa doğru çıkıntılıdır korneşlidir* XII-23 [*korniş* << Fr. *corniche* TürS 1484a *korniş*; DS Ø, TTS Ø.]
- porak** *a.* Soda, boraks: *poraknan başımızı yıhardıh gine çamaşır yıhardıh p.+nan p. vardi* V-174 [*borak* << Fr. *borax* TürS 378a *boraks*; DS 3471b *porak* (Ahlat, Erciş), TTS Ø.]
- ramuğ** *a.* Römork, bir taşıt tarafından çekilen motorsuz taşıt: *yoğ ramuğ ola mümkün degil* III-186 [*römork* << Fr. *remorque* TürS 1984b *römork*; DS Ø, TTS Ø.]
- tırpan** *a.* Uzun bir sapın ucuna tutturulan, ot, ekin vb.ni biçmeye yarayan, hafifçe kıvrık, uzun çelik bıçak: *otlari önce tırpannan biçerdik* III-199 [*tırpan* << Rum. *drapani* Meyer 1998: 59; TürS 2353b *tırpan*, DS Ø, TTS Ø.]
- yırğat** *a.* Irgat, tarım işçisi: *onnan sora gëtdik yırğat olduğ* II-233 [*ırgat* << Rum. *ergatis* Tietze 2009: 352a, Meyer 1998: 47; TürS 1125b *ırgat*; DS 4275b *yırğat* (Tunceli), TTS Ø.]

SONUÇ

Ahlat Ağzı'nda başta Ermenice olmak üzere pek çok alıntı sözcük varlığını sürdürse de bu sözcüklerin birçoğu televizyonun da etkisiyle kaybolmakta ve yerini yazı dilindeki eşanlamlılara bırakmaktadır. Ancak bu sözcükler varlıklarını bir süre daha sürdüreceği gibi görünmektedirler.

Dizin

Ar. aczā' → <i>eza</i>	Ar. şahn → <i>sehen</i>
Ar. asīr → <i>yēsir</i>	Ar. sufra^t → <i>surfa</i>
Ar. dukkān → <i>tüken</i>	Ar. şuḥbat → <i>söḥbet et-</i>
Ar. ḥalk → <i>ḥaḥ</i>	Ar. şakl → <i>şikil</i>
Ar. ḥarīk → <i>ḥariklen-</i>	Ar. şatl → <i>şitil</i>
Ar. harīsa → <i>herse</i>	Ar. şayḥ → <i>şıḥ</i>
Ar. ḥasūt → <i>ḥeset, ḥesüd</i>	Ar. tawba^t → <i>toba</i>
Ar. ḥaşīn → <i>ḥeşil</i>	Ar. yawmīya → <i>yömye</i>
Ar. ḥāṭir → <i>ḥetir</i>	Ar. zabl → <i>zibil</i>
Ar. ḥayr → <i>ḥer</i>	
Ar. ḥayr → <i>ḥırsla-</i>	Bul. koja → <i>gocuk</i>
Ar. ḥikāyat → <i>ḥeket</i>	
Ar. ḥırş → <i>ḥerslen-</i>	Erm. +awel < c'aḥawel → <i>seḳkevuillük</i>
Ar. idārat → <i>idara</i>	Erm. akos → <i>agoz</i>
Ar. iddiā → <i>ide^e</i>	Erm. aḥic, alcik, aḥç'ik → <i>ḥeççik</i>
Ar. ḳabālat → <i>ḳabal</i>	Erm. arör, (dial.) harör → <i>ḥarol</i>
Ar. ḳafan → <i>keḑin</i>	Erm. babul → <i>papuk</i>
Ar. kayf → <i>kēf</i>	Erm. balah → <i>palah</i>
Ar. laⁿat → <i>ne^slet</i>	Erm. balak → <i>belek</i>
Ar. laḳab → <i>laḳab</i>	Erm. bancar → <i>pencer</i>
Ar. nawā → <i>neve</i>	Erm. bard → <i>part</i>
Ar. şabiya → <i>sebi</i>	Erm. boyn → <i>pun</i>
	Erm. bun+ agun → <i>pinakonluğ</i>

- Erm. **bunkal** → *pungal*
 Erm. **cap'** → *çabuḫ çal-*
 Erm. **cil** → *cil*
 Erm. **cil** → *cillen-*
 Erm. **cirt** → *cirt*
 Erm. **col/zoł** → *zoğ*
 Erm. **cov** → *çav*
 Erm. **crordan/cordan** → *şoratan*
 Erm. **cit'apani/cit'ik** → *sırçılı*
 Erm. **ç'ort't'u** → *çorti*
 Erm. **çenç** → *çirk*
 Erm. **çinci** → *çincil*
 Erm. **çipr** → *cirbit*
 Erm. **çnt'r** → *çingır*
 Erm. **çuan/çopan** → *coban*
 Erm. **çut** → *cuca*
 Erm. **del** → *del*
 Erm. **deł** → *tıhtap tasi*
 Erm. **dnaz** → *dınaz et-*
 Erm. **gab/kap** → *ğap, gap*
 Erm. **garcavar** → *korzivel*
 Erm. **gari/garik** --> *gurug ol-*
 Erm. **geran** → *keran*
 Erm. **gij** → *gej*
 Erm. **glor/gldorel** → *kırola-*
 Erm. **gom** → *kom*
 Erm. **gomb** → *gumburuk*
 Erm. **grtnak** → *kındırak*
 Erm. **gund** → *künt*
 Erm. **gut'ay** → *kotan*
 Erm. **haşil** → *heşil*
 Erm. **hat/hatik** → *hedik*
 Erm. **heng(n)/hanak** → *heneg et-*
 Erm. **hlik** → *hırnıg*
 Erm. **hop** → *hop*
 Erm. **horom** → *horum*
 Erm. **hōtağ < hōt ~hōtał** → *hodah*
 Erm. **hul, hiwl** → *koluk*
 Erm. **k'urak** → *kuruk*
 Erm. **k'art'u** → *kert*
 Erm. **k'rt'ik** → *gındık*
 Erm. **kamn** → *gam, ğam*
 Erm. **kandriw** → *ğanderek*
 Erm. **kapan** → *gaban*
 Erm. **kaprar** → *gabar*
 Erm. **kcik** → *gacık, geçic*
 Erm. **kiç** → *gıjla-*
 Erm. **kob/kop** → *gop*
 Erm. **koç** → *goj*
 Erm. **koç'** → *köçürgen*
 Erm. **kopal ~ kompal** → *gobbal*
 Erm. **kord** → *kort*
 Erm. **kord/k'ort'ik** → *kortuk*
 Erm. **kriçel** → *gırjon*
 Erm. **laç'ak** → *leçek*
 Erm. **lah tal** → *lehle-*
 Erm. **lak** → *lak*
 Erm. **las** → *last*
 Erm. **lep'** → *leplik*
 Erm. **liç** → *lil*
 Erm. **log** → *loğ*
 Erm. **lor** → *lor*
 Erm. **maçkal** → *majgalci*
 Erm. **maçuk** → *mac, marj, marc*
 Erm. **marag** → *marak*
 Erm. **maran** → *maran*
 Erm. **mardak** → *martag*
 Erm. **mor/moreni** → *morlu*
 Erm. **moz** → *moz*
 Erm. **murç** → *murç*
 Erm. **naḫir** → *naḫır*
 Erm. **p'şat** → *pişat*
 Erm. **p'ut'** → *pigi*
 Erm. **p'isik** → *pişik*
 Erm. **parz ~ dial. parzōn** → *barzon*
 Erm. **pḫerik** → *biḫeri*
 Erm. **poç' / poç'ik** → *bocug*
 Erm. **salor** → *şilor*
 Erm. **sami** → *sami*
 Erm. **sami** → *samter*
 Erm. **sarat** → *sarat*
 Erm. **sawan** → *savan*
 Erm. **sern/sirni** → *serini*
 Erm. **simindr** → *sümüündür*
 Erm. **susr** → *sosrat*
 Erm. **şalak** → *şe*
 Erm. **şēn** → *şenlik et-*
 Erm. **şil** → *şillih*
 Erm. **şol/şolik** → *şoḫutli*
 Erm. **şp'anay** → *şıpana*
 Erm. **t'armay** → *tarma*
 Erm. **t'eł** → *tığ*
 Erm. **t'irik'** → *tarçılı*
 Erm. **t'ag** → *tağ at-*

Erm. **ʿatʿ/ʿatʿik** → *doduk*
 Erm. **ʿel** → *taya*
 Erm. **ʿer + maş** → *termaş*
 Erm. **ʿeşi/ʿeşik** → *teşi*
 Erm. **ʿuhtʿ** → *tuhtum*
 Erm. **tapʿ, tapʿan** → *tapan*
 Erm. **taşt** → *teşt*
 Erm. **tēr ~ antēr** → *ander hırço*
 Erm. **tlay** → *diğa*
 Erm. **trçik** → *dırcıhla-*
 Erm. **vaʿeak/vaʿēk** → *verik*
 Erm. **vrik** → *vijh ol-*

Far. **āhista** → *asta asta*
 Far. **bāca** → *paca*
 Far. **bahāna** → *meħne*
 Far. **baħtāwar** → *baħdavar*
 Far. **cācim/cācīm** → *cecim*
 Far. **cāmūs/çāmūs** → *camoş*
 Far. **dahra** → *dehre*
 Far. **dolband** → *tūlbent*
 Far. **du şambah** → *düşembe*
 Far. **ğaur** → *gurug ol-*
 Far. **gimīzha** → *gümürze*
 Far. **ğizāʿ** → *gıda*
 Far. **ħamāʿil** → *ħemayıl*
 Far. **ħarās** → *ħızar*
 Far. **kākil** → *kekil*
 Far. **kalam** → *kelem*
 Far. **kalīd/kilīd** → *kitleş-*
 Far. **kam-baħt** → *kambağ ol-*
 Far. **kōftaħwār** → *keftor*
 Far. **kūb** → *küpe*
 Far. **kūr** → *kor*
 Far. **lime** → *ilman et-*
 Far. **murdār** → *mırdarla-*
 Far. **nardubān** → *nerdivan, nerdüven*
 Far. **parpar/purpar** → *parpar*
 Far. **pušta** → *puta*
 Far. **ranc-bar** → *reşber*
 Far. **rozgār** → *zürgar*
 Far. **sabz** → *zebze*
 Far. **sēlāb** → *selav*
 Far. **sūtām** → *sutal*
 Far. **şor** → *şor*
 Far. **şuħūm** → *şoħum*
 Far. **şuşa** → *şuşa*

Far. **taftagī** → *tifağ*
 Far. **tunbān** → *tuman*

Fr. **borax** → *porak*
 Fr. **capote** → *kaput*
 Fr. **corniche** → *ħorneşli*
 Fr. **remorque** → *ramuħ*

İng. **containe** → *konten*

Mo. **cerge** → *cerge*
 Mo. **dulda** → *daldalıh*
 Mo. **karagul** → *karağol*
 Mo. **ķuda** → *ķuda*
 Rum. **drapani** → *tırpan*
 Rum. **erğatis** → *yırğat*
 Rum. **iska** → *kığsa*
 Rum. **lāħano** → *inahla*
 Rus. **kartofel** → *kartop*

KISALTMALAR

∅	: bulunmayan, mevcut olmayan şekli gösterir
a.	: ad
Ar.	: Arapça
bf.	: birleşik fiil
Bkz.	: bakınız
Bul.	: Bulgarca
Bzw.	: daha doğrusu
dey.	: deyim
dial.	: dialekt
DS	: Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü
Erm.	: Ermenice
ET	: Eski Türkçe
EYA	: Erzincan ve Yöresi Ağzıları
EYun.	: Eski Yunanca
Far.	: Farsça
Fr.	: Fransızca
İng.	: İngilizce
KİA	: Kars İli Ağzıları
Krd.	: Kürtçe
Krş.	: karşılaştırmız
MİA	: Malatya İli Ağzıları
Mo.	: Moğolca
nsz	: nesnesiz
RIA	: Rize İli Ağzıları

Rum.	: Rumca	TTS	: Tanıklarıyla	Tarama
Rus.	: Rusça		Sözlüğü	
Sf.	: Sifat	TürS	: Türkçe Sözlük, TDK	
TDK	: Türk Dil Kurumu	Yay.	: Yayınları	
TTK	: Türk Tarih Kurumu	Zf	: Zarf	

KAYNAKÇA

- ATAY, Hüseyin-İbrahim ATAY- Mustafa ATAY (1964), *Arapça-Türkçe Büyük Lûgat I-III*, Ankara.
- BLÄSING, Uwe (1992), *Armenian Lehnwort im Türkkeitürkischen am Beispiel von Hemşin*, Rodopi: Amsterdam-Atlanta, GA 1992, 142 s.
- (1995), *Armenisch-Türkisch. Etymologische Betrachtungen ausgehend von Materialien aus dem Hemşingebiet nebst einigen Anmerkungen zum Armenischen, insbesondere dem Hemşindialekt*, Rodopi-Amsterdam-Atlanta, GA 1995, 207 s.
- (1996), “Kurdish und Zaza-Elemente im türkeitürkischen Dialectlexicon; Etymologische Betrachtungen ausgehend vom Nordwestiranischen”, *Dutch Studies published by NELL*, 1995(2): 173-220, Leiden.
- (1997a), “ ‘asme, asmen, astare’ , Nordwestiranisches Wortgut im Türkkeitürkischen”, *Iran and the Caucasus*, 1: 171-178, Tehran.
- (1997b), “Irano-Turcico: Westiranisches Wortgut im türkeitürkischen Dialektmaterial”, *Studia Etymologica Crocoviensia*, 2: 77-150, Krakow.
- (2000), “Irano-Turcica: Weitere iranische Elemente im Türkkeitürkischen”, *Studia in honorem Stanislai Stachowski dicata = Folia Orientalia*, 36: 1-27, Krakow.
- (2008), “Mr. Kumpir Dünyaya Açıldı! Türkçede Patates İçin Kullanılan Bir İsim”, *Gazi Türkiyat Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi*, Bahar 2008, sayı: 2, ss. 29-50.
- CAFEROĞLU, Ahmet (1994), *Anadolu Dialektolojisi Üzerine Malzeme I-II*, TDK Yay., Ankara.
- (1995), *Doğu İllerimiz Ağzlarından Toplamalar (Kars, Erzurum, Çoruh İlbaşıları Ağzları)*, TDK Yay. Ankara.
- DANKOFF, Robert (1990), *Evlıya Çelebi in Bitlis*, Leiden: Brill.
- (1991), *An Evliya Çelebi Glossary, Unusual Dialectal and Foreign Words in the Seyahat-Name*, Leiden: Brill.
- (1995), *Armenian Loanwords in Turkish*, Wiesbaden.
- (2004), *Evlıya Çelebi Seyahatnamesi Okuma Sözlüğü (Katkılarla İngilizceden Çeviren: Semih Tezcan)*, TDAD 37, İstanbul.
- ERCİLASUN, Ahmet B. (2002), *Kars İli Ağzları (Ses Bilgisi)*, TDK Yay., Ankara.
- EREN, Hasan (1999), *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, Ankara.
- Franciscus á Mesgnien Meninski (2000), *Thesaurus Linguarum Orientalium / Turcicae-Arabicae-Percicae / Lexicon Turcico-Arabico-Persicum*, I Von *elif* bis *chy*, II Von *dal* bis *lam*, III Von *mim* bis *je*, IV *Grammatica Turcica*, V *Complementum Thesauri Linguarum Orientalium seu Onomasticum Latino-Turcico-Arabico-Persicum simul idem Index Verborum Lexici Turcico-Arabico-Persicum*, VI *Index der türkischen Wörter*. Mit einer Einleitung und mit einem türkischen Wortindex von Stanislaw Stachowski sowie einem vorwort von Mehmet Ölmez, TDAD, Simurg yayınları, İstanbul.
- GÜLSEREN, Cemil (2000), *Malatya İli Ağzları (İnceleme-Metinler-Sözlük ve Dizinler)*, TDK Yay., Ankara.
- HAZAI, György (2012), *Türkiye Türkçesinin Dünü ve Bugünü Türk Dili Araştırmalarına Kısa Bir Giriş*, (Çeviren: Tefik Turan), TDK Yay., Ankara.
- KANAR, Mehmet (2010), *Farsça-Türkçe Sözlük*, SAY Yayınları, İstanbul.

- KARAHAN, Leyla (2011), *Anadolu Ağzlarının Sınıflandırılması*, TDK Yayınları, Ankara.
- KOŞAY, Hâmit- Orhan AYDIN (1952), *Anadilden Derlemeler II*, TTK Basımevi, Ankara.
- KÖHLER, Wilhelm (1989), *Evlîya Çelebi Seyahatnamesinde Bitlis ve Halkı (Türkçesi: Haydar IŞIK)*, Alan yayıncılık, İstanbul.
- LESSING, Ferdinand (1960), *Mongolian English Dictionary*, Los Angeles.
- MENZ, Astrid (2009), *Erzurum Ağzında Ermenice Ödünç Sözcükler*, Türk Dilleri Araştırmaları Dergisi, Cilt 19, ss. 89-106.
- MEYER, Gustav (1998), *Türkçe İncelemeleri-Osmanlı Türkçesinin Sözoarlığındaki Yunanca ve Latince Ödünçlemeler (Giriş ve Dizinle Birlikte Yayına Hazırlayan: Mehmet Ölmez)*, Kebikeç Yayınları, Ankara.
- NIŞANYAN, Sevan (*2012), *Sözlerin Soyağacı*, EVEREST Yayınları, İstanbul.
- ÖLMEZ, Mehmet (2009), *Türkiye'deki Ağız Çalışmaları ve Dizin Bölümleri*, Türk Dilleri Araştırmaları, Cilt 19, ss. 223-304.
- RÄSÄNEN, Martti (1969), *Versuch eines Etymologischen Wörterbuchs der Türkssprachen*, Helsinki.
- SAĞIR, Mukim (1995), *Erzincan ve Yöresi Ağzları (İnceleme-Metinler-Sözlük)*, TDK Yay., Ankara.
- SAMİ, Şemseddin (2010), *Kamus-ı Türkî*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- SCHONIG, Claus (2000), *Mongolische Lehnwörter im Westoghusischen*, Wiesbaden, 210 s.
- STACHOWSKI, Stanislav (1998), *Osmanlı Türkçesinde Yeni Farsça Alıntılar Sözlüğü*, SİMURG Yayınları, İstanbul.
- STEINGASS, F. (1892), *A Comprehensive Persian-English Dictionary*, Çağrı Yayınları (Reprint 2005), İstanbul.
- TEKİN, Rahmi (2000), *Ahlat Tarihi*, Osmanlı Araştırmaları Vakfı (OSAV) Yayınları, İstanbul.
- TIETZE, Andreas (1999), *Wörterbuch der griechischen, slavischen, arabischen und persischen Lehnwörter im Anatolischen Türkisch /Anadolu Türkçesindeki Yunanca, İslavca, Arapça ve Farsça Ödünçlemeler Sözlüğü (Derleyen: Mehmet Ölmez)*, SİMURG yayınları, İstanbul, 280 s. [**Hasan Eren**, "Anadolu Ağzlarında Rumca, İslâvca ve Arapça Kelimeler", *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı – Belleten*, 1960, s. 295-371; "Anadolu Türkçesinde Yabancı Ögeler", *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı – Belleten*, 2003, C. II, s. 157-170]
- (2002), *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugatı*, Cilt: 1 (A-E), Simurg Yay., İstanbul-Wien.
- (2009), *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugatı*, Cilt: 2 (F-J), Wien.
- TZITZILIS, Christos (1987), *Griechische Lehnwörter im Turkischen (mit besonderer Berücksichtigung der Anatolischen Dialekte)*, Wien, 201 s. [H. Eren, *Türk Dili*, Aralık 1987, C. LIV, Sayı 432, s. 315-336]
- TUNA, Osman Nedim (1972), *Osmanlıcada Moğolca Ödünç Kelimeler*, *Türkiyat Mec.*, ss. 209-250.
- (1976), *Osmanlıcada Moğolca Kelimeler*, *Türkiyat Mecmuası*, ss. 281-314.
- Türkçe Sözlük*, Türk Dil Kurumu yayınları, Ankara, ¹¹2010.
- Türk Dilleri Araştırmaları Dergisi*, Cilt 16, İstanbul 2006.
- Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü*, I-VI, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2009.
- Yeni Tarama Sözlüğü* (1983), (Düzenleyen: Cem Dilçin), Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- XIII. Yüzyıldan Beri Türkiye Türkçesiyle Yazılmış Kitaplardan Toplanan Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü, I-VIII, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1963-1977 (yeni baskı: 2009).
- ZEKİ, Bedros (2009), *Ermeniceden Türkçeye Mükemmel Lügat*, TDK Yayınları, Ankara.
- (2009), *Türkçeden Ermeniceye Mükemmel Lügat*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- ZÜBEYR, Hamit-İshak Refet (1932), *Anadilden Derlemeler*, Hakiimiyeti Milliye Matbaası, Ankara.